

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”**

Факультет соціології і права

Кафедра соціології

“На правах рукопису”
УДК 316.012

До захисту допущено:

Завідувач кафедри

_____ Павло
ФЕДОРЧЕНКО-КУТУЄВ

“12” січня 2024 р.

**Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра
за освітньо-професійною програмою “Врегулювання конфліктів та
медіація”
зі спеціальності 054 “Соціологія”
на тему: “Трансформація засад та практик миробудівництва ООН:
історія та сучасність”**

Виконала:

студентка ІІ курсу, групи СЛЗ-21мп
Шелест Олена Юріївна

Науковий керівник:

Завідувач кафедри соціології ФСП,
Доктор соціологічних наук, професор
Федорченко-Кутуєв Павло Володимирович

Рецензент:

Доц., к. держ. упр., доц.
Бутник Олена Олександрівна

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних посилань.
Студентка _____

Київ – 2024 року

Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
Факультет соціології і права
Кафедра соціології

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність – 054 “Соціологія”

Освітньо-професійна програма “Врегулювання конфліктів та медіація”

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

____ Павло

ФЕДОРЧЕНКО-КУТУЄВ

“12” січня 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студентці

Шелест Олені Юрївні

1. Тема дисертації “Трансформація засад та практик миробудівництва ООН: історія та сучасність”, науковий керівник дисертації - Павло Федорченко-Кутуєв, завідувач кафедри соціології ФСП, доктор соціологічних наук, професор, затверджені наказом по університету від 24 листопада 2023р. № 5368-с.
2. Термін подання студенткою дисертації:
3. Об’єкт дослідження - миробудівництво Організації Об'єднаних Націй
4. Предмет дослідження - трансформація функції миробудівництва Організації Об'єднаних Націй

5. Перелік завдань:

- оцінити трансформацію принципів функціонування миротворчості ООН протягом її багаторічної діяльності;
- узагальнити основні принципи і практики миротворчості ООН в часи Холодної війни і в сучасний період;
- здійснити короткий огляд миротворчих операцій ООН та іншої діяльності з підтримання миру та їх ключові трансформації;
- виявити основні тенденції і закономірності в трансформації засад миробудівництва ООН в Україні.

6. Орієнтовний перелік графічного (ілюстративного) матеріалу: 8 рисунків

7. Орієнтовний перелік публікацій: Багінський А. В., Куцерець Д. О., Шелест О. Ю. Зміна способів взаємодії бізнесу та суспільства в умовах Російсько-Української війни. Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право. 2023. № 4(60). – С. 6-13.

8. Дата видачі завдання: березень 2023

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення потенційного напрямку дослідження	Березень 2023	Виконано
2	Формування бази джерел дослідження	Квітень-жовтень 2023	Виконано
3	Аналітична волонтерська робота для Decision Support Unit в ПРООН Україна	Квітень-червень 2023	Виконано
4	Складання розгорнутого плану, визначення орієнтовної структури	Травень 2023	Виконано
5	Визначення об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження, написання 1-ї версії	Червень 2023	Виконано

	Вступу		
6	Аналіз теоретичної бази і написання I розділу дипломної роботи (ДІЯЛЬНІСТЬ ООН З ПІДТРИМАННЯ МИРУ В ПЕРШІ 50 РОКІВ ІСНУВАННЯ)	Травень-червень 2023	Виконано
7	Написання II розділу (ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІД МОМЕНТУ СТВОРЕННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ)	Липень-серпень 2023	Виконано
8	Написання III розділу, висновків, актуалізація вступу, оформлення списку літератури	Вересень 2023-січень 2024	Виконано
9	Передача магістерської дисертації на кафедру	Січень 2024	Виконано

Студентка
Науковий керівник

Олена Шелест
Павло Федорченко-Кутуєв

Анотація

Шелест О. Ю. Трансформація засад та практик миробудівництва ООН: історія та сучасність. – На правах рукопису. Дипломна робота за спеціальністю 054 “Соціологія”. – Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, кафедра соціології. – Київ, 2024. – 99 с, список джерел з 85 найменувань.

Магістерська дисертація присвячена дослідженню ключових етапів становлення та сучасного стану Організації Об'єднаних Націй. У роботі узагальнено основні засади й цілі створення та функціонування Організації Об'єднаних Націй, проаналізовано ступінь трансформації практик миробудівництва, виявлено незмінність основоположних принципів, незважаючи на помітні трансформації засад та практик за 79 років функціонування, розглянуто основні інституційні та функціональні трансформації миротворчих операцій ООН, а також становлення співпраці ООН з Україною, запропоновано рекомендації для реформування ООН з метою підвищення ефективності.

На основі 3-місячної аналітичної роботи (аналіз вторинних даних, акумуляція у 2-тижневій дайджести, і передача в ПРООН Україна) зафіксовано факт цифрової трансформації діяльності ООН.

Ключові слова: миробудівництво, ООН, трансформація миробудівництва, місцеві миротворці, цифрова трансформація

Abstract

Shelest Olena. Transforming the principles and practices of UN peacebuilding: History and the present. – Manuscript. Master's thesis on specialty 054 Sociology. – National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute». Department of Sociology. - Kyiv, 2024. - 99 p., 85 sources.

The master's thesis is devoted to the study of the key stages of formation and the current state of the United Nations. The work summarises the main principles and objectives of the creation and functioning of the United Nations, analyses the degree of transformation of peacebuilding practices, reveals the immutability of fundamental principles despite significant transformations of principles and practices over 79 years of functioning, examines the main institutional and functional transformations of UN peacekeeping operations, as well as the establishment of UN cooperation with Ukraine, and offers recommendations for reforming the UN to improve efficiency.

Based on 3 months of analytical work (secondary data review, accumulation in 2-weekly digests, and submission to UNDP Ukraine), the fact of digital transformation of the UN activities is documented.

Keywords: peacebuilding, UN, peacebuilding transformation, local peacekeepers, digital transformation

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ ООН З ПІДТРИМАННЯ МИРУ В ПЕРШІ 50 РОКІВ ІСНУВАННЯ.....	9
1.1. Основні цілі і засади створення.....	9
1.2. Короткий огляд миротворчих операцій.....	10
1.3. Інша діяльність ООН з підтримання миру після Другої Світової війни.....	15
Висновки до Розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІД МОМЕНТУ СТВОРЕННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ.....	20
2.1. Еволюція цілей та поява нових структурних підрозділів як їх продовження.....	20
2.2. Місцеві миротворці та еволюція миротворчих операцій.....	24
2.3. Роль ООН у впровадженні правосуддя перехідного періоду. Приклади.....	27
2.4. Цифрова трансформація миротворчої діяльності ООН.....	33
Висновки до Розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА ТА ООН - ОСНОВНІ ВІХИ ДІЯЛЬНОСТІ, ОСНОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	42
3.1. Україна в ООН - короткий огляд.....	42
3.2. Діяльність ООН в Україні та її трансформація у зв'язку з повномасштабним вторгненням.....	47
3.3. Аналіз необхідності реформування ООН. Рекомендації.....	68
Висновки до Розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	82
ДОДАТКИ.....	92

Вступ

Актуальність теми. Ерік Гобсбаум писав, що 20-е коротке сторіччя було віком екстремізму, оскільки зіткнулись дві 2 крайнощі - комунізм та фашизм; і з подінням комунізму начебто можна було б сподіватися на кінець цієї історії [9].

Проте сьогодні все ще можна констатувати, що миротворчість необхідна через поширеність воєн. Вдосконалення миротворчості необхідне через трансформацію конфліктів і воєн, яку особливо яскраво видно з 2022-го року. Організація Об'єднаних Націй, як міжнародна організація, що наділена правом і силою вирішувати наднаціональний рівень конфліктів і є основним актором, що забезпечував світову безпеку після 2-ї світової війни, є об'єктом пильної уваги і досліджень науковців уже багато років. Розгляд трансформації засад та практик миробудівництва ООН необхідний для розуміння її ефективності та відповідності сучасним реаліям через 79 років після її створення, особливо починаючи з 2022-го року, коли сучасна агресія Російської Федерації показала недосконалість світової архітектури безпеки, і ООН зокрема. Людство опинилось перед загрозою великої війни, можливо і світового масштабу, вперше в часів Другої світової війни, після якої і було створено Організацію Об'єднаних Націй.

Наукова розробленість проблеми дослідження. Свій незаперечний вклад у започаткування теорій, концептуалізацію, формулювання понять миру, миробудівництва здійснив Йоган Галтунг. В наступні роки його роботи доповнили і розвинули такі вчені, як Г. Дерлуг'ян, Дж. П. Ледерах, А. Міше, Дж. Д. Брюер [11].

Архітектуру світової безпеки та поняття ліберального миру досліджували М. Лунд, Р. Періса, М. Дафілд, О. Річмонд., Дж. Франкс, Р. Мак Джінті [14], О. Буряченко [23].

С. Бодрук, В. Золотарьов, М. Капітоненко, А. Клименко, В. Косевцов, С. Кульчицький, О. Маначинський, В. Мандрагеля, Г. Перепелиця, Є. Степанова,

В. Смолянук, П. Циганков посилення займались дослідженнями локальних війн і воєнних конфліктів в контексті глобальних змін, що дуже важливо для розгляду в довгостроковій динаміці.

Слід зазначити, що розгляд даної теми неможливий без належної уваги до міжнародного права, миротворчих операцій з точки зору міжнародного права. Дані теми досліджували і іноземні, і українські науковці, зокрема: Д. Джаймо, Д. Кларк, Х. Хартц, В. Заємський, І. Лукашук, В. С. Семенова, та інші. Посилання.

Іноді теоретичну базу миробудівництва збагачували і самі функціонери Організації Об'єднаних Націй, як от Генеральний Секретар Бутрос Бутрос Галі (1992-1996 рр.), який дав визначення миротворчості як діям, спрямованим на те, щоб схилити сторони до згоди, головним чином, за допомогою таких мирних засобів, які передбачені у Главі VI “Мирне врегулювання суперечок Розділу IV Статуту ООН [7, статті 33-38].

Інституційна недосконалість Організація Об'єднаних Націй також стала об'єктом досліджень, особливо в останні роки: її досліджували Д. Волович, О. Тищенко, Л. Дорош, С. Охремчук, Л. Лоза [25].

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022-му році питанням дослідження ефективності діяльності ООН зацікавилось ще більше вчених Д. Саухолл, Р. Макдональд, О. Костюк, В. Щербаков та А. Деєрл.

П. Перейра, В. Чжао, Л. Симочко, М. Інасіо, І. Богунович та Д. Барсело розглядають російсько-українську війну як міцну перешкоду на шляху до Цілей сталого розвитку ООН, а тому підкреслюють необхідність її модернізації.

Незважаючи на зростання кількості досліджень, присвячених вивченню таких як понять “мир”, “конфлікт”, “миробудівництво”, особливо через призму практичної діяльності Організації Об'єднаних Націй, наразі відсутнє достатньо глибоке дослідження трансформації інституційних засад та практик

миробудівництва ООН за досить довгий період її функціонування (а саме 79 років), що і обумовлює актуальність означеної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Означена тема має зв'язок з науковою школою та ініціативною науково-дослідницькою роботою кафедри соціології КПІ імені Ігоря Сікорського: “Соціологічні та політологічні дослідження конфліктів в контексті динаміки модерну: від теорії до врегулювання” (державний реєстраційний номер: 0122U202039 від 29.12.2022).

Говорячи про інструментарій історичної макросоціології конфліктів, особливо військових (від теорії конфліктів до врегулювання), слід згадати імена таких дослідників, як І. Валлерстайн, Дж. Аррігі, Ч. Тіллі, Т. Скокпол, А.Багінський, П.Федорченко-Кутуєв (Кутуєв 2016).

Об'єктом дослідження даної магістерської дисертації є миробудівництво Організації Об'єднаних Націй.

Предмет дослідження - трансформація функції миробудівництва Організації Об'єднаних Націй.

Мета магістерської дисертації - виявити основні тенденції і закономірності в трансформації засад миробудівництва ООН, які призвели до появи нових практик, організаційних форм та функцій.

Досягнення мети передбачало виконання ряду **завдань**:

- оцінити трансформацію принципів функціонування миротворчості ООН протягом її багаторічної діяльності;
- узагальнити основні принципи і практики миротворчості ООН в часи Холодної війни і в сучасний період;
- здійснити короткий огляд миротворчих операцій ООН та іншої діяльності з підтримання миру та їх ключові трансформації;
- виявити основні тенденції і закономірності в трансформації засад миробудівництва ООН в Україні.

Методи дослідження, які застосовувались для досягнення поставленої мети й вирішення завдань даного дослідження:

- теоретичні методи: аналіз та узагальнення наукової літератури, синтез, класифікація, порівняння, систематизація;
- аналіз документів;
- контент-аналіз;
- огляд вторинних даних (з передачею звітів у ПРООН Україна).

Наукова новизна одержаних результатів.

В магістерській дисертації:

- запропоновано розгляд нових структурних підрозділів Організації Об'єднаних Націй як продовження еволюції цілей та практик реагування на міжнародні кризи;
- досліджено ефективну роль ООН у впровадженні правосуддя перехідного періоду у роки після завершення Холодної війни;
- зібрано дані, що свідчать про цифрову трансформацію миротворчої діяльності ООН;
- розглянуто основні віхи діяльності незалежної України в Організації Об'єднаних Націй і навпаки, з акцентом на трансформації, що відбулись;
- досліджена теоретична та практична база питання з необхідності реформування ООН та висунуто ряд пропозицій щодо підвищення її ефективності.

Практична цінність роботи. Магістерська дисертація дозволяє оцінити ступінь релевантності поточної трансформації Організації Об'єднаних Націй для можливості продовження виконання функції світового гаранту безпеки, а також оцінити швидкість реагування і спроможність до інституційних змін і практик в умовах нових полі-конфліктів, одним з яких є російсько-українська війна. Набуті результати можна використовувати в подальшому аналізі інституційних змін та практик Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних гравців у сфері миробудівництва, особливо при дослідженні цифрової трансформації діяльності.

Апробація результатів дисертації. У 2023-му році протягом 12 тижнів була проведена аналітична робота зі збору вторинних даних для Програми розвитку ООН в Україні в рамках Цілі сталого розвитку 16 - Мир, справедливість і міцні інституції [46].

Огляд вторинних даних здійснювався як ретельний процес збору, узагальнення та аналізу даних, що базується на кабінетному вивченні всієї відповідної інформації, доступної з різних джерел, таких як уряд, неурядові організації, агентства ООН, ЗМІ, соціальні мережі тощо, щоб створити аналітичний огляд інформаційного ландшафту під час існуючої кризи (а саме повномасштабного вторгнення РФ в Україну). Огляд вторинних даних допоміг визначити базову інформацію, таку як інформація про постраждалу територію, постраждалих людей, галузева кризова інформація тощо. Цей аналіз можна використовувати для виявлення інформаційних прогалин, щоб визначити, чи необхідний збір первинних даних. Він також може інформувати про те, як виглядатиме структура первинного збору даних, тобто які дані потрібно буде зібрати, хто зможе надати цю інформацію, де збиратимуть дані та яким методом. Базову інформацію можна використовувати для порівняння первинних результатів збору даних.

Вказана дослідницька методика (огляд вторинних даних) використовувалась для отримання інформації для створення чіткого аналітичного регулярного двотижневого огляду (дайджесту), який відправлявся в UNDP Ukraine. Дуже важливою умовою було надавати інформацію, яка має найбільше значення для прийняття рішень.

Усі дані для відбору мали відповідати критеріям аналітичної рамки, надійності, достовірності, конфіденційності, і в той же час опрацювання якомога більшої кількості даних, щоб створити якомога ціліснішу картину на певну тему. Зібрані в такий спосіб дані використовувались як ПРООН, так і ООН, а також іншими міжнародними партнерами для прийняття важливих рішень щодо України.

Також була опублікована стаття у періодичному виданні “Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право.”: Багінський А. В., Куцере́нко Д. О., Шелест О. Ю. Зміна способів взаємодії бізнесу та суспільства в умовах Російсько-Української війни. Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право. 2023. № 4(60). – С. 6-13, що досліджувала взаємодію суспільства, громадських інституцій, бізнесу.

Структура роботи зумовлена логікою і послідовністю дослідження і складається зі Вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, Висновків та рекомендацій, Додатків та Списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 99 сторінок, з них основного тексту 81 сторінка. Список використаних джерел містить 85 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ ООН З ПІДТРИМАННЯ МИРУ В ПЕРШІ 50 РОКІВ ІСНУВАННЯ

1.1. Основні цілі і засади створення

Припинення існування Ліги Націй, наростаючі суперечності в суспільствах, які призвели до двох світових воєн у ХХ столітті обумовили необхідність нової парадигми взаємодії країн і народів. Даний факт зумовив також і передумови, і цілі, і засади створення, і специфіку функціонування Організації Об'єднаних Націй як нової сили у ХХ столітті. Вони і будуть розглянуті у Розділі 1 даної магістерської дисертації.

“Ми, народи Об'єднаних Націй...сповнені рішучості... об'єднати наші сили для підтримки міжнародного миру й безпеки” - саме так починається документ, який і визначив основні засади діяльності Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру і міжнародної безпеки на наднаціональному, глобальному рівні (United Nations Charter, Preamble, p. 1, 1945).

Серед основних цілей, задекларованих в Статуті: бути центром узгодження дій держав у досягненні спільних цілей міжнародного миру, безпеки, розвитку міжнародного співробітництва та співпраці, не обмежують втручанням в акти конфліктів, агресії, порушень миру, а розширюючи вплив на подолання проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру. За 78 років існування (з 1945-го року) цілі Організації Об'єднаних Націй зазнали значної еволюції. Дана еволюція цілей ООН буде розглянута у Розділі 2, підрозділі 2.1.

Основні принципи, на основі яких заплановано було здійснювати діяльність, наступні:

- повага до прав і свобод людини;
- принцип справедливості і міжнародного права;
- виконання зобов'язань;
- рівноправність і самовизначення народів;

- мирне вирішення спорів;
- сприяння соціальному прогресу та підвищенню рівня життя.

Зазначення цих принципів важливо для оцінки трансформацій через призму практик функціонування ООН в наступні десятиліття.

1.2. Короткий огляд миротворчих операцій

З початку існування Організація Об'єднаних Націй розгорнула понад 70 миротворчих операцій; за ці роки в них взяли участь сотні тисяч військовослужбовців, а також десятки тисяч поліцейських ООН та інших цивільних осіб з понад 120 країн світу [64].

Миротворча діяльність Організації Об'єднаних Націй розпочалася у 1948 році з санкціонування Радою Безпеки розгортання військових спостерігачів ООН на Близькому Сході. Задачею цієї місії було спостереження за дотриманням Угоди про перемир'я між Ізраїлем та його арабськими сусідами, яка не втратила актуальності і сьогодні, тому ця місія досі в активній фазі. Пізніше вона отримала назву - Організація ООН з нагляду за перемир'ям (UNTSO) [49].

В часи Холодної війни Миротворча діяльність Організації Об'єднаних Націй полягала переважно у підтриманні режиму припинення вогню та стабілізації ситуації на місцях разом з підтримкою політичних зусиль, спрямованих на врегулювання конфліктів мирними засобами (що є одним з основних принципів діяльності ООН). Ці перші місії склалися з неозброєних військових спостерігачів і легкоозброєних підрозділів, які виконували переважно функції моніторингу і нагляду за припиненням вогню, звітності та розбудови довіри, які, як показав час, мали вирішальне значення для підтримання миру і стабільності в напружені часи Холодної війни.

Оскільки в перші десятиліття функціонування ООН серед складу миротворців був значною мірою військовий контингент, його чисельність іноді була дуже високою: наприклад, під час операції у Конго у 1960-1960 роках, було

здіяно майже 20000 військовослужбовців. Ця місія показала ризики, пов'язані з підтримкою миру, коли 250 співробітників Організації Об'єднаних Націй загинули. Це також вплинуло на подальше переформатування місій і трансформацію миротворчості [66].

Протягом 1960-х і 1970-х років ООН відкривала короткотермінові місії в різних регіонах світу (Індонезія, Ємен, Домініканська Республіка та ін.) і розпочала довгострокове розгортання на Кіпрі та Близькому Сході (досі в активній фазі).

На знак визнання вирішального внеску миротворчого контингенту Організації Об'єднаних Націй у вирішення конфліктів у всьому світі миротворчі сили ООН у 1988 році були нагороджені Нобелівською премією миру.

Із закінченням холодної війни (1990 р.) стратегічний напрям миротворчої діяльності ООН також змінився: ООН розширила свої польові операції від традиційних місій, які включають завдання спостереження, нагляду, до комплексних багатовимірних заходів, покликаних забезпечити реалізацію всеосяжних мирних угод. Також однією з важливих задач було допомогти в закладанні основ для стійкого миру в регіоні. Природа конфліктів також змінилася - миротворча діяльність ООН дедалі частіше застосовувалася до внутрішньодержавних конфліктів, громадянських воєн, а не конфліктів між державами, і тепер перед миротворцями ООН були поставлені нові завдання - допомога з реформування інститутів управління до моніторингу дотримання прав людини, демобілізації та реінтеграції колишніх учасників бойових дій. Зараз миротворчі операції охоплюють більш широкий спектр професіоналів: адміністраторів, економістів, поліцейських, юридичних експертів, саперів, спостерігачів за виборами та дотриманням прав людини, спеціалістів з цивільних справ та управління, гуманітарних працівників, а також експертів із зв'язку та громадської інформації.

Після закінчення холодної війни кількість миротворчих операцій стрімко зросла: між 1989 і 1994 роками Рада Безпеки санкціонувала 20 нових операцій, збільшивши кількість миротворців з 11000 до 75000 осіб. Ці операції були

започатковані в таких країнах, як Ангола, Камбоджа, Сальвадор, Мозамбік і Намібія, з метою сприяння реалізації складних мирних угод, стабілізації ситуації з безпекою, реорганізації військових і поліції, обрання нових урядів і побудови демократичних інститутів. Зі збільшенням загроз світовому миру штат миротворчих операцій також значно зріс, з 12 тис. у 1996 р. до понад 76 тис. миротворців у лютому 2023 р. [66].

Основні дані про миротворчі операції Організації Об'єднаних Націй в цифрах - на рисунку 1.

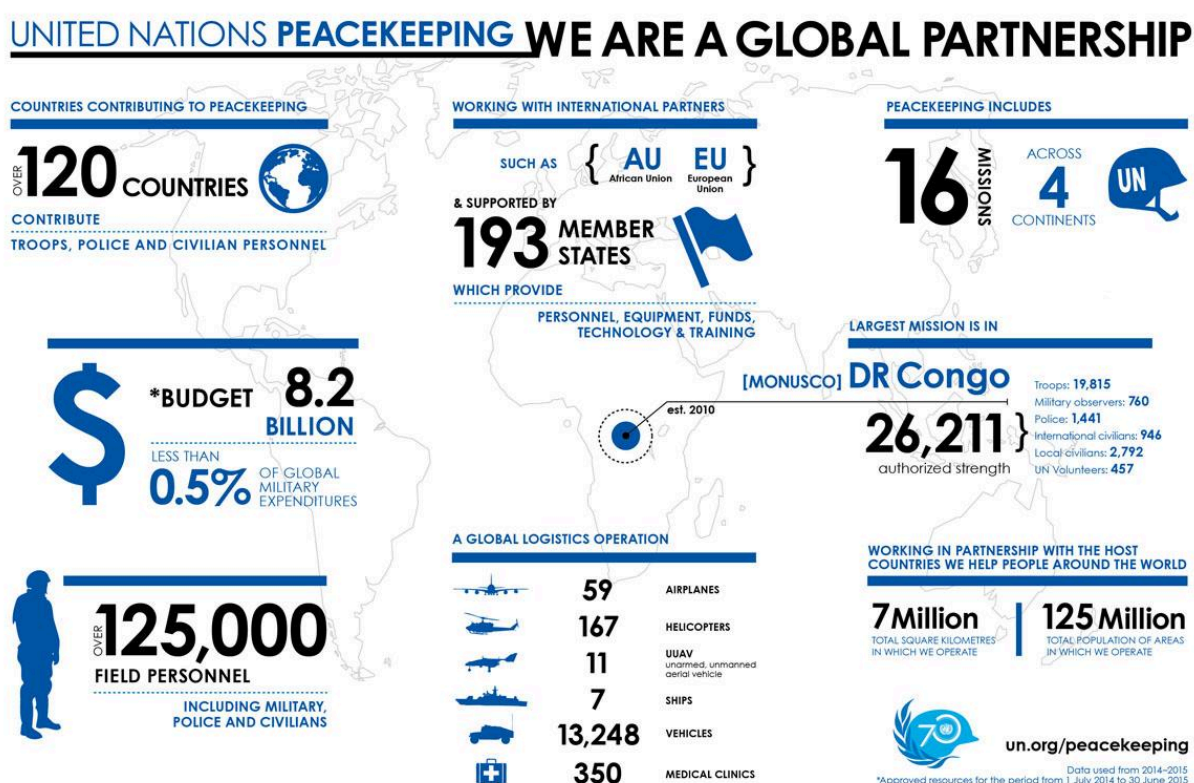

Рис. 1. Миротворчі операції Організації Об'єднаних Націй в цифрах

Не існує офіційної доктрини миротворчості ООН. Радше, принципи миротворчості виникли з аналізу і роздумів над практикою. "Наріжна доктрина" ООН (Capstone Doctrine, 2008) хоча і не є офіційним документом, являє собою спробу кодифікації основних принципів, якими є згода, неупередженість і мінімальне застосування сили [2].

Згода воюючих сторін допомагає забезпечити співпрацю Організації Об'єднаних Націй з воюючими сторонами, без якої важко, якщо взагалі

можливо, підтримувати мир, оскільки миротворчі сили, як правило, не оснащені для примусу до миру. Згода може бути відкликана або не отримана на всіх рівнях влади (політичному, стратегічному і тактичному), особливо коли залучені нерегулярні сили, що робить підтримання миру невизначеним.

Неупередженість означає, що миротворчий мандат повинен застосовуватися без прихильності або упередженості до будь-якої сторони. Це не означає, що миротворці повинні бути нейтральними або неупередженими у ставленні до воюючих сторін; скоріше, миротворці повинні суворо дотримуватися умов свого мандату і не ставати на чийсь бік у конфлікті. Однак ця відмінність може бути втрачена для самих воюючих сторін, які можуть інтерпретувати виправлення порушень миротворцями як упередженість.

Незастосування сили (окрім випадків самооборони та захисту мандату) відображає той факт, що миротворці діють за згодою сторін конфлікту, а отже, від них не вимагається застосування сили для виконання своїх функцій. Якщо сила застосовується, вона повинна бути виваженою і точною, а також відповідати міжнародному гуманітарному праву [68]. На мою думку, принцип незастосування сили суттєво має бути переглянутий на основі норм міжнародного права з точки зору не тільки миробудівництва після завершення конфлікту, а й в інтересах збереження життя військових і цивільних під час перебігу самого конфлікту.

Однією з форм миротворчості є підтримання миру; згідно Кембриджського словника - це "діяльність із запобігання війні та насильству, особливо з використанням збройних сил, які не беруть участі у суперечці, для запобігання бойовим діям" [68].

В сучасних реаліях, як зазначив в інтерв'ю 10-го червня 2023 року Жозеп Борель, Високий представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки з 1 грудня 2019 року "Мир – це щось більше, ніж «не війна»...Мир означає визнання права України на існування, на повагу до міжнародних кордонів, на воєнні репарації та відповідальність Росії" [13, інтерв'ю 10.06.23].

Після холодної війни, також зростанням багатомірності миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй набуло поширення поняття розбудова миру (peacebuilding) - процес встановлення позитивних особистих, групових і політичних відносин, які долають етнічні, релігійні, класові, національні та расові кордони [86]. Його метою є усунення несправедливості ненасильницьким шляхом і трансформація структурних умов, які породжують смертоносні конфлікти. Миробудівництво охоплює, по суті, всі стадії - запобігання конфліктам, управління ними, їх вирішення, трансформацію та постконфліктне примирення.

За важливим уточненням Галтунга, поняття “мир” вище від поняття миротворчості і має відмінну структуру; і повинна бути знайдена альтернатива - структура, що усуватиме корінні причини воєн, а не тільки наслідки [12].

В тому числі для усунення, превенції причин і з'явилося поняття практика розбудови миру. Миротворці прагнуть усунути соціальну нерівність і трансформувати структурні умови, які породжують смертоносні конфлікти.

З роками вимоги до миротворчих операцій змінювалися, а принципи, що лежать в їх основі, зазнавали зміщення акцентів. На початку 1990-х років, коли почастишали етно націоналістичні громадянські війни, що призвели до серйозних порушень гуманітарного права, тиск на Організацію Об'єднаних Націй з вимогою вжити заходів для запобігання або пом'якшення наслідків цих злочинів призвів до зниження ролі згоди як вимоги до миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй.

У своєму “Порядку денному для миру” (“An agenda for peace”), 1992, тодішній генеральний секретар Бутрос Бутрос Галі визначив миротворчість як розгортання присутності Організації Об'єднаних Націй на місцях [54, ст. 20]. Однак нездатність миротворчих сил ООН згодом виконати свій мандат, особливо в Сомалі, Боснії і Герцеговині та Руанді, призвела до нового усвідомлення важливості згоди, а також необхідності того, щоб миротворці ООН були краще підготовлені до застосування сили перед обличчям потенційних дезорганізаторів.

Аналогічно, неспішність миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй через нездатність запобігти геноциду в Боснії і Герцеговині та Руанді згодом призвела до рекомендацій, щоб організація не допускала сумнівів щодо неупередженості, щоб запобігти дискримінації між агресорами і жертвами на місцях.

Значення принципу мінімального застосування сили також зазнало розширення, включивши в себе захист мандату, а не тільки миротворців. Така гнучкість необхідна, коли миротворці мають справу з динамічним і різноманітним конфліктним середовищем, але вона також призвела до плутанини в застосуванні цих принципів і розмивання меж між миротворчістю і примусом до миру.

Аналізуючи миротворчі операції Організації Об'єднаних Націй слід зазначити, що на офіційному сайті ООН <https://www.un.org/> публікується повна інформація про діючі та завершені місії: на сьогоднішній день у світі проводиться 12 миротворчих операцій (активна фаза), 55 місій завершені (з тою чи іншою тривалістю і успішністю). Половина з активних місій (а саме 6 місій ООН) проводиться в Африці, слід також зазначити, що за всю історію миротворчих місій саме в Африці їх було найбільше: 23 вже завершених (+ 6 згаданих активних місій) [65].

Хоча за десятиліття своєї діяльності мали місце невдачі миротворчих місій ООН, більшість із них усе-таки успішно виконували свої мандати і завершувалися. Це означає, що миротворці ООН значно зменшують жертви серед цивільного населення, скорочують конфлікти та допомагають створити простір для підписання мирних угод та їх підтримання. Аналіз подальшої динаміки також свідчить про стабілізацію суспільств (в тому числі завдяки багатовимірності і комплексності місій) [60].

1.3. Інша діяльність ООН з підтримання миру після Другої Світової війни

Успішно вирішуючи функцію запобігання збройних конфліктів за часів Холодної війни, ООН водночас еволюціонувала від організації для підтримання міжнародного миру і безпеки до сприяння економічному і соціальному розвитку всіх націй, і навіть всієї планети.

Аналіз зв'язку економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього природного середовища, який був виявлений і розвинений ще на початку ХХ століття, конференції ООН з проблем навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.), Ріо-де-Жанейро 1992 р.) призвели до появи концепції сталого розвитку [1], [4].

Концепція сталого розвитку ґрунтується на ідеї задоволення потреб сьогодення без шкоди здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Головна ідея сталого розвитку - у відмові від концепції споживання, при якому патерн споживання є головним критерієм соціально-економічного розвитку.

Важливим став пошук співвідношення між соціально-економічним розвитком та природокористуванням, яке б забезпечило ефективне та водночас економне використання ресурсів, які є обмеженими. Водночас важливою є екологічна безпека суспільства і необхідна якість життя і добробуту населення.

Декларація тисячоліття ООН, яка містила Цілі розвитку тисячоліття, була підписана у вересні 2000 року не тільки державами-учасницями ООН, а й 23-ма міжнародними організаціями. Цілі були встановлені до 2015 року, а також включали показники для моніторингу прогресу з рівня показників 1990 року (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015).

Цілі розвитку тисячоліття були наступними:

- викоринити крайню бідність і голод
- домогтися загальної початкової освіти
- сприяти гендерній рівності та розширювати можливості жінок
- зменшити дитячу смертність
- поліпшення здоров'я матері
- боротися з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими хворобами

- забезпечення екологічної стійкості
- глобальне партнерство для розвитку.

В рамках цих цілей вийшло досягти росту важливих показників, наприклад кількість смертей дітей віком до 5 років скоротилася з 12 700 000 у 1990 році до 6 300 000 у 2013 році; на 38% знизилася кількість нових ВІЛ-інфекцій у світі за період 2001 по 2013 рік (Millennium Development Goals, Key facts 2018).

Цілі розвитку тисячоліття були замінені Цілями сталого розвитку (затверджені у 2015 році). Ці цілі включають 17 глобальних цілей і 169 завдань, спрямованих на вирішення найбільш нагальних проблем людства, включаючи і розширюючи такі цілі тисячоліття, як бідність, голод, нездоров'я, недостатню освіту, гендерну нерівність, забруднення води та зміну клімату (THE 17 GOALS 2015).

На сьогодні Цілі сталого розвитку залишаються одним з ключових завдань і напрямком спрямування зусиль Організації Об'єднаних Націй. Усі цілі та завдання спрямовані на забезпечення трьох вимірів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного. На думку автора, введення поняття багатовимірності підкреслює комплексний і амбітний характер цілей, які дозволяють значно розширити поняття сталого розвитку для всього світу і роль та функціонал Організації Об'єднаних Націй в цьому процесі в тому числі.

Деякі з основних видів діяльності Організації Об'єднаних Націй репрезентують її трансформації та, окрім миротворчості, включають:

- гуманітарну допомогу: надання допомоги людям, які її потребують внаслідок стихійних лих, конфліктів та інших надзвичайних ситуацій;
- просування і захист прав людини в усьому світі;
- дипломатія та посередництво;
- сприяння розвитку: підтримка країн у їхніх зусиллях щодо досягнення сталого розвитку та викорінення бідності;

- адвокація міжнародного права та правосуддя: ООН сприяє верховенству права та міжнародному правосуддю для вирішення глобальних проблем;
- жінки, мир і безпека: ООН прагне сприяти участі жінок у миробудівництві;
- державне будівництво (підтримка створення інституцій та зміцнення довіри у постконфліктних суспільствах);
- роззброєння, демобілізація та реінтеграція комбатантів (що буде дуже актуально і для України на постконфліктному етапі);
- протимінна діяльність (даний вид діяльності теж набуде високої актуальності для України з огляду на мільйони квадратних кілометрів замінованих територій).

Ця діяльність, поряд з миротворчістю, є частиною ширшої стратегії для досягнення загального процвітання, рівності, гідності.

Діяльність Організації Об'єднаних Націй та значимість для всього людства була визнана та нагороджена Нобелівською премією миру у 1988 році (за внесок у реалізацію одного з фундаментальних принципів ООН) (United Nations Peacekeeping Forces. Acceptance Speech 1988).

Якщо говорити про спектр інших функцій Організація Об'єднаних Націй, поряд з основними процедурними та безпековими функціями Секретаріату та Ради Безпеки слід виділити й інші, які демонструють діяльність ООН. Ними є: Економічна і Соціальна Рада (головний орган для координації, політичного діалогу та рекомендацій з економічних, соціальних та екологічних питань), Міжнародний суд ООН (який має повноваження вирішувати правові спори між державами та надає консультативні висновки з міжнародних правових питань). Також раніше існувала Рада з опіки та піклування, яка відігравала важливу роль у процесі деколонізації, але більше не діє, оскільки даний історичний етап минув.

Висновки до Розділу 1.

Підсумовуючи, варто зазначити, що миротворчий контингент Організації Об'єднаних Націй (який включає різних акторів) як на початку своєї діяльності, так і зараз, на різних рівнях допомагає країнам здійснити перехід від конфлікту до миру, використовуючи свої унікальні переваги на міжнародній арені: легітимність, здатність розгортати миротворців (включаючи війська та поліцію) з усього світу, об'єднуючи їх із цивільними (часто місцевими) миротворцями для виконання ряду завдань і діючи на принципах згоди воюючих сторін, неупередженості і мінімального застосування сили.

За 78 років існування Організація Об'єднаних Націй пройшла шлях від понять “мир”, “конфлікт”, “миротворчість”, “миробудівництво” до поняття сталого розвитку для всього людства, сформувавши розуміння, мир буде неможливий без сталого розвитку, як вірно і протилежне (сталий розвиток для людства неможливий без миру).

Виокремлення, формулювання, план реалізації спочатку Цілей тисячоліття, а потім Цілей сталого розвитку та їх реалізація показує глобалізацію і комплексність діяльності ООН, підкреслює важливість партнерства та співпраці між усіма країнами та зацікавленими сторонами (індивідууми, соціальні організації, бізнеси) для досягнення цих спільних цілей.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІД МОМЕНТУ СТВОРЕННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

2.1. Еволюція цілей та поява нових структурних підрозділів як їх продовження

Нові виклики сьогодення, спроби проаналізувати зусилля попередніх років, переосмислити їх ефективність і неефективність, а також перенаправити зусилля і ресурси призвели до значних структурних змін в Організації Об'єднаних Націй. В даному розділі автори спробують проаналізувати основні дані зміни.

У 1960-ті роки внаслідок масових процесів звільнення країн від колоніалізму (80 колишніх колоній отримали незалежність) 17 нових держав приєдналися до ООН, що зумовило зміну курсу і сам факт приєднання такої кількості країн був значною структурною зміною для Організації Об'єднаних Націй. Зміна курсу проявилась у зміщенні фокусу на питання розвитку і соціального прогресу, оскільки більшість країн, що приєднались, не були промислово розвиненими. Потреба задовольнити нові задачі привела до створення кількох нових спеціалізованих агентств ООН: Всесвітня продовольча програма, Науково-дослідний інститут соціального розвитку, Конференція з торгівлі та розвитку, та Організація промислового розвитку.

Під час кубинської ракетної кризи 1962 року Організація Об'єднаних Націй, використовуючи превентивну дипломатію, відіграла важливу роль у розрядці ситуації та запобіганні ядерній війні, спрямувавши значні дипломатичні зусилля на вирішення даної кризи, безпрецедентної для всього людства. У 1963 році як важливий крок до згоди було підписано договір про заборону ядерних випробувань в атмосфері, космічному просторі та під водою (хоча підземні ядерні випробування все ще тривали) (Test Ban Treaty 1963).

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань було прийнято тільки 1996 року [66]. Станом на сьогоднішній день не всі країни підписали

даний Договір, і не всі з тих, що підписали, ратифікували, тому він ще не набув чинності.

Також важливим кроком у цьому напрямку була конференція Організації Об'єднаних Націй, спеціально проведена у 2017 році для обговорення юридично зобов'язуючого інструменту про заборону ядерної зброї. Потенційно підписання і ратифікація даного Договору має призвести до повної ліквідації ядерної зброї. І хоча фактично Договір не підписаний всіма державами, в майбутньому він може допомогти ще більше позбавити легітимності ядерну зброю та зміцнити правові та політичні норми проти її використання.

Розглянемо деякі інші структурні зміни в Організації Об'єднаних Націй.

Як було зазначено в Розділі 1, трансформація цілей у другій половині ХХ століття зумовила і структурні зміни. Так, у 1992 році було створено Комісію ООН зі сталого розвитку (Commission on Sustainable Development 1992), яка стала функціональним органом для реалізації всесвітньої угоди щодо захисту довкілля (як продовження і документування домовленостей на саміті в Ріо-де-Жанейро, присвяченому питанням захисту довкілля, у тому ж 1992-му році).

У тому ж 1992 році для інституціоналізації миротворчої діяльності в рамках ООН було створено Департамент операцій з підтримання миру (хоча Спеціальний комітет з операцій з підтримання миру був заснований Генеральною Асамблеєю ООН ще в 1965 році). Роль Департаменту - здійснювати політичне та виконавче керівництво миротворчими операціями Організації Об'єднаних Націй по всьому світу, підтримувати зв'язок з Радою Безпеки, країнами, що надають війська та фінансові ресурси, та сторонами конфліктів у процесі виконання мандатів Ради Безпеки (Department of Peace Operations).

Дебати про розширення миротворчої діяльності спонукали Департамент операцій з підтримання миру ООН у 2006 році розпочати процес, який завершився розробкою у 2008 році Основоволожної доктрини миротворчих операцій (Capstone Doctrine for Peacekeeping Operations) [2]. За відсутності

офіційної миротворчої доктрини (навіть у Статуті), в цьому документі сформульовані керівні принципи миротворчої діяльності ООН. Доктрина ґрунтується на аналізі ключових резолюцій Ради Безпеки і Генеральної Асамблеї, внутрішніх правил, політики і керівних принципів Організації Об'єднаних Націй, висновків відповідних груп і практики, що постійно розвивається.

Дуже важливою подією стало прийняття у 1979 році Генеральною Асамблеєю Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Конвенція стала всеосяжним міжнародним договором, який спрямований на забезпечення гендерної рівності та усунення дискримінації жінок у всіх сферах життя та охоплює політичні, економічні, соціальні, культурні та громадянські цінності (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 1979). Цікаво, що Україна підписала і ратифікувала Конвенцію наступного ж року, 1980-го, а ось деякі розвинені країни, як, наприклад, Швейцарія, підписала тільки 1997 року [5].

Основні пункти конвенції включають:

- забезпечення жінкам рівного доступу та можливостей у політичному та громадському житті, включаючи право голосувати та бути обраними;
- гарантування рівного доступу жінок до освіти, охорони здоров'я та працевлаштування;
- вжиття заходів для припинення дискримінації жінок у всіх формах, включаючи законодавчі та тимчасові спеціальні заходи;
- боротьба з усіма формами торгівлі та експлуатації жінок;
- підтвердження репродуктивних прав жінок і вирішення впливу культури та традицій на гендерні ролі та сімейні стосунки;
- визнання прав жінок на отримання, зміну або збереження свого громадянства та громадянства своїх дітей;
- засудження дискримінації жінок у всіх її формах і проведення політики ліквідації такої дискримінації;

- втілення принципу рівності чоловіків і жінок у національних конституціях або через відповідне законодавство;
- прийняття відповідних законодавчих та інших заходів щодо заборони всіх форм дискримінації жінок;
- встановлення правового захисту прав жінок нарівні з чоловіками та утримання від участі в будь-яких діях або практиках дискримінації щодо жінок

Як продовження і розвиток даної ініціативи, у липні 2010 року Генеральна Асамблея створила ООН-Жінки, орган ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, що є свідченням тематичної, інституційної та функціональної трансформації ООН. За роки існування організація звітувала про досягнутий гендерний паритет, політичне та молодіжне лідерство, активну участь у глобальній адвокації, гуманітарних послугах, зменшенні різниці в оплаті праці та підтримці розширення економічних можливостей жінок, що безперечно свідчить про вірний вектор у рамках досягнення Цілей сталого розвитку [51].

1981 року Генеральна Асамблея приймає Декларацію про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань, що стала першим міжнародним документом, в якому це було закріплено.

У результаті збільшення кількості членів Організації Об'єднаних Націй, як вже було вказано вище, збільшилась кількість задач з національного розвитку нових країн-членів. В продовження цього процесу в 1966-му році була створена Програма розвитку ООН (далі - ПРООН), яка утворилась шляхом злиття Розширеної програми технічної допомоги ООН і Спеціального фонду.

В результаті підвищення фокусу уваги до захисту довкілля у 1991 році був створений Глобальний екологічний фонд (у партнерстві ПРООН зі Світовим банком), який допомагає країнам, що розвиваються, захищати глобальне довкілля (біорізноманіття, попередження деградації земель, стале управління лісами, захист озонового шару тощо).

Детальніше діяльність ПРООН, в тому числі в Україні, розглянемо в Розділі 3.

2.2. Місцеві миротворці та еволюція миротворчих операцій

Дуже цікавої трансформації зазнала Організація Об'єднаних Націй починаючи з 90-х років, коли зростаючого значення набули регіональні організації для підтримання і побудови миру.

Регіональні сили можуть розгортатись як на прохання Організації Об'єднаних Націй і на підтримку миротворчих операцій ООН, так і як односторонні ініціативи. Вони можуть бути і є не тільки корисним, ефективним доповненням до миротворчої діяльності ООН, а й головним актором, ініціатором значних соціальних змін, які потім залучають підтримку ООН.

Трендом останніх років стала побудова партнерства навколо тієї роботи, яка вже робиться - з метою підсилення, підтримки місцевих зусиль, їх фінансування, забезпечення їх відповідності загальній стратегії Організації Об'єднаних Націй (тим же Цілям сталого розвитку).

Виявилось, що від коаліцій громадянського суспільства на місцевому рівні простіше перейти до ефективної саме для цього регіону міжнародної взаємодії, ніж навпаки. Місцеві миротворці, як організовані суб'єкти громадянського суспільства, стали впливовими акторами і агентами змін, тому роль громадянського суспільства в миробудівництві і збереженні миру постійно зростає і стає більш помітною.

Ще один етап, коли місцеві миротворці є дуже корисними і в деяких випадках незамінними - етап постконфліктного врегулювання, коли мирні процеси вимагають адаптації понять, таких як демобілізація, реінтеграція до місцевого культурного, історичного або іншого контексту. На цьому етапі, не враховуючи даного контексту, місія може бути неуспішною.

Узагальнюючи, слід відмітити, що громадянське суспільство відіграє дуже важливу роль в миробудівництві і збереженні миру і може виконувати такі функції:

- низові ініціативи (місцеве самоврядування, Об'єднані Територіальні Громади в Україні);
- вирішення конфліктів на основі механізмів громади, що дозволить здійснювати раннє попередження конфліктів;
- розробка і впровадження програм з інформування населення;
- визначення вразливих сегментів населення громади;
- створення інклюзивних платформ для діалогу з метою проведення спільного аналізу першопричин та структурних чинників конфліктів; залучення стейкхолдерів;
- фасилітація діалогів, медіація;
- психологічна підтримка;
- надання соціальних послуг;
- впровадження адвокаційних ініціатив;
- фінансування миротворчих робіт;
- сприяння розвитку місцевих організацій громадянського суспільства;
- профілактика соціальної згуртованості на низовому рівні та інші.

Для підкреслення важливості місцевих миротворців хочеться згадати тезис аналітичних доповідей Брахімі та Ахмеда [54] про діяльність миротворців, в одній з яких вони визначили проблеми, здатні загубити будь-яку з миротворчих операцій. Поряд з грубістю, небажанням враховувати нюанси ситуації, поспішністю, безсиллям, вони називають невігластво - незнання місцевих умов, політичної та етнічної ситуації [54].

На думку А. Багінського, деякими формами поєднання миробудівництва та місцевої миротворчості можуть бути:

- національні, районні та місцеві ради миру;

- довірені та високоповажні особи з добродесною поведінкою, які володіють компетенцією подолати політичні розбіжності та досвідом перетворення конфліктів;
- національні мирні платформи для консультацій та співпраці між відповідними органами і зацікавленими сторонами;
- державні установи з питань миробудівництва - департамент, бюро чи міністерство та ін. [17, ст. 52].

Чому тенденція використання саме місцевої миротворчості така важлива? Є можливість зменшити витрати на фінансування багаточисленних миротворчих місій, самі місії стають більш відповідними, локально-спрямованими, точніше відповідають на основні потреби.

Однак, крім цілого ряду переваг, зазначеного вище, регіональні організації чи місцеві миротворці часто мають власні погляди і практику миротворчості, які можуть відображати більш вузькі, місцеві міркування. У деяких випадках, наприклад, регіональні організації звинувачують у тому, що вони переслідують насамперед власні інтереси. Навіть там, де національні сили беруть участь у миротворчих операціях ООН, є проблеми, коли командири цих сил на місцях більше підпорядковуються своїм національним столицям, ніж Організації Об'єднаних Націй.

Ще однією проблемою є глобальний розподіл праці, який став характерним для миротворчої діяльності ООН в останні роки. Історично склалося так, що розвинені країни були основними постачальниками військ для миротворчих операцій. Однак ці держави дедалі менше зважають на ризики, пов'язані з миротворчістю, в результаті чого країни, що розвиваються, зараз надають переважну більшість миротворців ООН. Хоча найбільша потреба в миротворчості часто виникає в країнах, що розвиваються, правда і те, що країни, що розвиваються, часто гірше оснащені для того, щоб задовольнити ці потреби.

Аналізуючи еволюцію миротворчих операцій, неможливо не згадати стратегічну розбудова миру - більш комплексний підхід, що спрямований на

перетворення суспільства від стану насильства чи глибокої несправедливості до стану більш справедливого миру. Він включає в себе зв'язок людей і груп на місцевому рівні з політиками та владними особами для побудови суспільств, установ, політики та відносин, які можуть підтримувати мир і справедливість.

Цей підхід охоплює такі практики, як запобігання конфліктам, управління, вирішення та постконфліктне примирення, а також розгляд питань прав людини, економічного процвітання та екологічної стійкості. Це довгострокові виклики і завдання, які можуть охоплювати не одне покоління та вимагає побудови міжгрупових мереж і альянсів для створення платформи для сталого людського розвитку та безпеки.

Отже, стратегічна розбудова миру з елементами місцевої миротворчості - це мультидисциплінарний і довгостроково орієнтований підхід, який спрямований на вирішення соціальної нерівності та трансформацію структурних умов для встановлення сталого миру та справедливості в суспільствах.

2.3. Роль ООН у впровадженні правосуддя перехідного періоду. Приклади.

За Багінським, “правосуддя перехідного періоду - це сукупність процесів, пов'язаних зі спробами суспільства знайти спільну мову щодо спадщини минулих масштабних зловживань для досягнення примирення, відповідальності, служіння справедливості” [18, ст. 77].

Організація Об'єднаних відіграє важливу роль у здійсненні правосуддя перехідного періоду.

Ця роль включає розробку стандартів і найкращих практик, допомогу в розробці та впровадженні механізмів правосуддя перехідного періоду, надання широкого кола підтримки - технічної, матеріальної та фінансової. Також надважлива роль - сприяння інтеграції прав людини. Рада Безпеки ООН також все більше залучається до питань правосуддя перехідного періоду, таких як відповідальність за порушення прав людини та трансформація конфлікту.

Підхід Організації Об'єднаних Націй до правосуддя перехідного періоду ґрунтується на Статуті ООН та міжнародно-правових нормах, включаючи такі як: міжнародні закони з прав людини, міжнародне кримінальне, гуманітарне право, та міжнародне право біженців.

Роль ООН у правосудді перехідного періоду є частиною її ширших зусиль з розбудови миру, спрямованих на запобігання конфліктам і підтримку постконфліктного відновлення та розвитку.

Правосуддя перехідного періоду має на меті такі завдання як:

- забезпечити визнання жертв;
- зміцнити довіру до державних інституцій;
- посилити повагу до прав людини;
- досягти примирення.

Правосуддя перехідного періоду охоплює низку процесів і механізмів, включаючи судові та несудові заходи, такі як переслідування, відшкодування, пошук правди, інституційна реформа, перевірка, звільнення. Участь ООН у адвокації, розробці політики та підтримці конкретних процесів правосуддя перехідного періоду відображає її прихильність цьому комплексному підходу.

Цінним ресурсом для осіб, які беруть участь в ініціативах миру та безпеки є Інтегровані стандарти роззброєння, демобілізації та реінтеграції, які були розроблені як комплексний набір політик, інструкцій і процедур для розробки та реалізації процесів роззброєння, демобілізації та реінтеграції (РДР). Дані стандарти призначені для надання допомоги колишнім учасникам бойових дій та особам, які постраждали від конфлікту, і містить вказівки щодо різних аспектів процесу РДР (Disarmament, Demobilization and Reintegration. UNITAR) [60].

Розглянемо міжнародний досвід миротворення в частині формування тимчасових (перехідних адміністрацій):

- Тимчасова виконавча влада ООН (UNTEA), 1962-1963;
- Перехідна допоміжна група ООН (UNTAG), 1989-1990;
- Перехідна влада в Камбоджі (UNTAC), 1992-1993;

- Операція ООН в Сомалі (UNOSOM II), 1993-1995;
- Тимчасова адміністрація ООН для Східної Славонії, Баранії та Західного Срема (UNTAES), 1996-1998;
- Тимчасова адміністрація ООН в Східному Тиморі (UNTAET), 1999-2000;
- Місія ООН у справах тимчасової адміністрації в Косово (UNMIK), 1999-дотепер.

На міжнародні тимчасові адміністрації можуть бути покладені наступні функції (відповідно до угоди між сторонами конфлікту та Резолюції Ради Безпеки ООН):

- безпекові - розведення сторін, роззброєння, розмінування територій, повернення переміщених осіб, реінтеграція комбатантів;
- поліцейські - відновлення правопорядку та сприяння амністії; створення поліцейських сил тимчасового характеру; створення судової системи; кооперація і співпраця з міжнародними трибуналами;
- політичні - дотримання громадянських (а також політичних) прав і свобод людини; створення тимчасових органів місцевого самоврядування; організація і проведення виборів;
- соціальні - надання гуманітарної допомоги, забезпечення соціальних гарантій (соціальні виплати, пенсії), забезпечення функціонування системи освіти і охорони здоров'я;
- економічні - відбудова промислових чи/та важливих для інфраструктури регіону об'єктів; сприяння відновленню економічних зв'язків; за необхідності - залучення міжнародних донорів;

Розглянемо приклад Тимчасової адміністрації Організації Об'єднаних Націй для Східної Славонії, Баранії та Західного Срема ("United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium"), яка була успішно завершена в запланований строк [82].

Основна угода була укладена між урядом Республіки Хорватія та місцевою владою хорватських сербів у Східній Славонії. Її метою була допомога мирній реінтеграції регіону Східної Славонії в правову та конституційну систему Хорватії за допомогою створення перехідної адміністрації для управління регіоном протягом транзитного періоду 12 місяців.

Компоненти реалізації місії:

- формування цивільної адміністрації;
- функціонування державних служб;
- організація виборів, допомога в їх проведенні та підтвердження результатів;
- створення тимчасової міліції, визначення її структури та чисельності, розробка програми навчання тимчасової міліції;
- моніторинг поведінки з правопорушниками у тюремній системі;
- контроль та сприяння розмінуванню території в регіоні;
- сприяння поверненню біженців;
- допомога в координації планів розвитку та економічної реконструкції регіону;
- контроль за дотриманням сторонами своїх зобов'язань щодо дотримання стандартів прав людини;
- створення атмосфери довіри серед усіх місцевих жителів незалежно від їх етнічного походження;
- підтримка у врегулюванні громадських справ;
- нагляд за виконанням завдань;
- співпраця з міжнародним трибуналом у справах колишньої Югославії [82].

Для постконфліктного соціального, економічного, політичного відновлення регіону було здійснено низка ініціатив. Нижче наведені деякі з них.

Приклади ініціатив з політичного врегулювання суспільних відносин під час Тимчасової адміністрації у складі ООН по підтриманню миру в східній частині Хорватії:

- ексгумація місць масових захоронень;
- прийняття справедливого закону про амністію (із дотриманням прав людини);
- програма викупу зброї (яка фінансується урядом Хорватії);
- підготовка і проведення гуманітарних проектів у Хорватії, присвячених Східній Славонії;
- поліпшення умов особистої та економічної безпеки, усунення бюрократичних перешкод для швидкої видачі документів усім сербським сім'ям та негайне вирішення майнових питань;
- припинення свавільних арештів сербів, що повертаються [82].

Приклади ініціатив з проведення виборів, що були реалізовані в рамках операції:

- понад 150 спостерігачів за виборами;
- висока явка виборців;
- місцеве населення має легітимне представництво в хорватській конституційно-правовій системі;
- жодних інцидентів з безпекою чи доказів помітних шахрайств не зафіксовано;
- новостворена Незалежна Демократична Сербська Партія здобуде абсолютну більшість в 11 з 28 муніципалітетів;
- результати виборів будуть визнані всіма основними політичними партіями.

Розглянемо приклади ініціатив з відновлення економічного розвитку регіону Східної Славонії:

- відновлення Адріатичного нафтопроводу між Хорватією та Федеративною Республікою Югославія;
- відновлення автомобільної траси Загреб-Белград,
- відновлення телефонних ліній;
- підтримка у запобіганні незаконного вивезення ресурсів з регіону;
- заборона транспортування незаконно вирубанної деревини;

- створення зони для зустрічей під відкритим небом;
- відкриття ринку для сімейних об'єднань та торгівлі.

Після реалізації всіх вищезазначених заходів, наступні дії перехідної адміністрації були такими:

- затвердження плану поступового переходу виконавчої відповідальності до цивільної адміністрації в регіоні;
- затвердження плану реструктуризації місії та скорочення її військової складової;
- відновлення документів і паспортизація населення;
- щотижневі конвої для супроводу повернення переміщених осіб та біженців.

Місія Тимчасової адміністрації Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру в східній частині Хорватії завершила свій мандат, досягнувши ключової мети - мирної реінтеграції протягом двох років. Між урядом Хорватії, місцевими сербами та Федеративною Республікою Югославією сформовано Консенсус, що було позитивним прецедентом для миру у всій колишній Югославії [84].

Що ж необхідно для створення міжнародної тимчасової адміністрації (наприклад, в Україні на стадії постконфліктного врегулювання)? Це такі компоненти:

- Ініціатива сторони конфлікту 1
- Згода сторони конфлікту 2
- Готовність третіх сторін залучати кадровий потенціал, фінансові та матеріальні ресурси інших країн (для реалізації безпекових, поліцейських, політичних функцій)
- Резолюція Ради Безпеки ООН.

Протягом останніх тридцяти років правосуддя перехідного періоду було значною силою у боротьбі з безкарністю, пошуку справедливості та запобіганні повторним порушенням. Його головний внесок полягає в комплексному підході, що охоплює правду, справедливість, відшкодування та гарантії неповторення.

Це включає не лише встановлення формальних юридичних прав, а й забезпечення їх практичної реалізації.

Країни, де сформувалося правосуддя перехідного періоду, мали кілька важливих характеристик, таких як відсутність значних економічних дефіцитів і конфліктів, які не були переважно етнічними чи релігійними. Процеси правосуддя перехідного періоду складаються з механізмів, які сприяють просуванню правди, доступу до правосуддя, відшкодуванням шкоди та гарантії неповторення; перехідне правосуддя надає суспільству можливості подолати минулі порушення прав людини та підвищити ймовірність переходу до більш справедливого, мирного майбутнього.

Таким чином, участь ООН у правосудді перехідного періоду є багатогранною, охоплюючи різні види діяльності, спрямовані на сприяння підзвітності, справедливості та примиренню в постконфліктних ситуаціях. Ця участь керується міжнародними правовими рамками та є частиною ширших зусиль ООН з розбудови миру.

2.4. Цифрова трансформація миротворчої діяльності ООН

Вплив нових технологій на міжнародний мир і безпеку не можна заперечити. З огляду на надшвидку глобальну цифровізацію в даному підрозділі пропонується розглянути Стратегію цифрової трансформації миротворчої діяльності ООН. Вона була прийнята у 2021-му році, і має на меті ефективніше виконання своїх мандатів місіями, підвищення безпеку миротворців шляхом використання потенціалу цифрових технологій.

Стратегія розглядає цифрові трансформації як інтегрований засіб підтримання миру та постконфліктного відновлення.

Пріоритетами Стратегії є:

- сприяння реалізації мандату місій;
- безпека персоналу місій;
- покращення ситуаційної обізнаності;

- управління конфліктним середовищем (керована інформація);
- підтримка персоналу місій та місцевого населення (швидке реагування на потреби);
- розвиток інновацій на місцях.

Компоненти стратегії цифрової трансформації миротворчої діяльності ООН зображено на Рисунку 2.

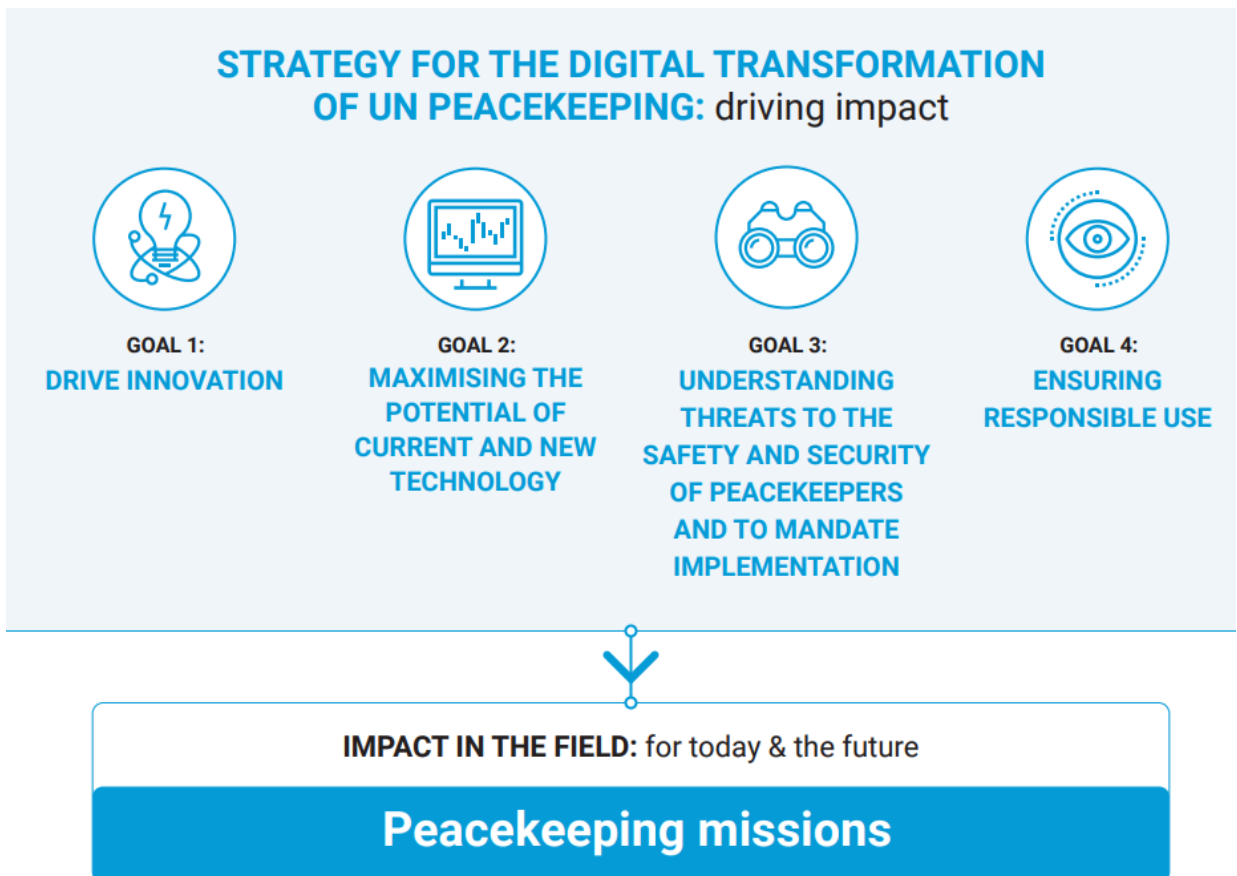

Рис. 2. Стратегія цифрової трансформації миротворчої діяльності ООН.

Розглянемо деякі цілі стратегії, їх основні функції і план дій для кращого розуміння вектору цифрового розвитку ООН на наступні роки.

З точки зору цілі 1 - Інновації. Ключовими функціями є зв'язок, спільність у прийнятті рішень, керована інформація у прийнятті рішень, сприяння культурним змінам з урахуванням фактору місцевості. Дія - стимулювання ефективності інновацій у виконанні мандату місій та безпека персоналу місій.

Ціль 2 - максимізація потенціалу актуальних і нових технологій. Ключовою функцією є розвиток персоналу шляхом створення рівних умов участі у миротворенні (потенціал цифрових навичок). Дії - здатність до аналізу та передбачення, моніторинг і відстеження конфліктної ситуації, консультації щодо технологічного розвитку.

Ціль 3 - розуміння загроз для підвищення безпеки миротворців. Ключові функції - безпека цивільних осіб, військових та поліцейських; сприяння виконання мандату політичних процесів. Дія – здатність до формування своєчасної і точної картини конфліктної ситуації; планування дій, прийняття рішень, комплексний підхід до усунення дезінформаційних впливів, швидке реагування на розпалювання мови ворожнечі.

Ціль 4 - забезпечення відповідального використання цифрових технологій. У рамках цієї цілі ключові функції - розробка принципів етичного використання цифрових технологій; механізмів подання скарг відповідно до міжнародних стандартів (від персоналу місій, місцевого населення тощо); вироблення орієнтовної структури управління на засадах лідерства та підтримка культури інновацій; залучення партнерів до цифрового партнерства.

Які дії можуть бути здійснені: створення команд з інновацій та цифрової трансформації конфліктного середовища, яким притаманний інноваційний настрій. Завдання - проектування конфігурацій цифрових потужностей технологічних інновацій, орієнтація на потреби та підтримка місцевих ініціатив, нагляд за реалізацією Стратегії цифровізації.

Для реалізації цифровізації миротворення потрібні 12 принципів, наведені коротко нижче:

- доступ до використання технологій;
- захист даних;
- конфіденційність інформації;
- принцип - не нашкодь;
- інформація, орієнтована на попит;
- гендерна чутливість;

- інклюзивність і прозорість;
- міждисциплінарність;
- цифрове партнерство;
- реалістичність очікувань;
- сталість;
- масштабність [70].

Крім очевидних переваг використання цифрових технологій існують також певні ризики використання даних у конфліктних середовищах:

- дезінформація;
- підбурювання до насильства;
- розпалювання мови ворожнечі;
- зловживання даними про місцеве населення;
- інформаційний саботаж;
- порушення інформаційної інфраструктури.

Натомість, цілі, для яких можуть бути використані цифрові технології, мають бути етичними, направленими на захист прав людини і такі дії: спостереження та контроль деескалації; збір даних (у тому числі, розвідувальних); створення платформ для діалогу; мобілізація населення; роз'яснювальна робота; вплив на ландшафт конфлікту.

Суб'єктами цифрового партнерства у мирному врегулюванні конфліктів можуть бути держави-члени ООН; суб'єктами реалізації - технологічний сектор (наприклад, в Україні це може бути Міністерство цифрової трансформації, Науково-дослідні інститути) та громадянське суспільство (ті ж місцеві миротворці).

Як ще можуть використовуватись цифрові технології, розглянемо згідно звіту “Нові технології та насильницькі зникнення Звіт Робочої групи з насильницьких або недобровільних зникнень” Ради з прав людини [78]. Це можуть бути такі способи:

- використання нових технологій для полегшення або приховування вчинення насильницького зникнення або як засіб помсти чи залякування;
- використання нових технологій для полегшення пошуку зниклих безвісти;
- використання нових технологій для документування випадків насильницького зникнення та притягнення винних до відповідальності.

Як планується трансформувати ООН з урахуванням цифрової складової - розглянемо на рисунку 3.

Рис. 3. Інклюзивна цифрова трансформація ООН

Слід зазначити, що пошук зниклих безвісти та відповідні кримінальні розслідування - це та сфера, де місцеві миротворці можуть бути не такими ефективними, натомість це має бути міжнародними зобов'язаннями держав, які не можуть повністю покладати тягар на громадянське суспільство та родичів зниклих. Держави повинні вживати заходів для включення нових технологій у пошукову діяльність і кримінальні розслідування, а також необхідно співпрацювати та надавати одна одній найбільшу допомогу в цих сферах. Також потрібно розуміти, що для забезпечення впровадження нових технологій та ефективного їх використання необхідно максимізувати доступ до інтернету та усунути численні перешкоди, що стоять на шляху зв'язку; а економічний і технологічний ландшафт світу досі є неоднорідним.

У дослідженні цифровізації миротворення [21] Ольга Божок аналізує також цифрову дипломатію як один із параметрів управління міжнародними відносинами, що часто трактується як “медійна дипломатія” через активну участь засобів масової інформації та соціальних мереж. З одного боку, цифрова дипломатія розглядається як поєднання інформаційно-технологічних аспектів цифровізації у врегулюванні конфліктів (що пов'язані з інформаційною та цифровою безпекою). З іншого боку, цифрова дипломатія може бути розглянута як сукупність комунікативних аспектів діалогової взаємодії суб'єктів публічно-адміністративної діяльності, а також у дискусіях із громадянським суспільством, міжнародною спільнотою держав-стейкхолдерів засобами цифрових та інформаційних технологій [21, ст 236-237]. Такий підхід дозволяє виявити нові гуманітарні смисли цифрової дипломатії у врегулюванні конфліктів.

Глобальна цифрова трансформація світу і комунікації, цифровізація конфліктів та цифрові технології у миротворчій діяльності, створюють прецеденти, яких не було в історії миротворення раніше. Тому конфлікти стають все більш складно врегульованими на засадах існуючого міжнародного права (адже практика часто випереджає теорію).

Прикладом одночасно і цифрової трансформації, і місцевих миротворців, може слугувати програма “iamtheCODE” для освоєння онлайн-професій для африканських дівчаток у школі в Таборі біженців Какума (Кенія, Африка). Я мала можливість бути ментором-волонтером онлайн від компанії, в якій працювала влітку 2023-го року, і методом спостереження побачити, як влаштований цей процес. Даний табір від початку (1992 р.) приймав суданських біженців, але зараз він приймає біженців з різних країн Африки на південь від Сахари; станом на грудень 2020 року в таборі перебуває близько 200 000 осіб, переважно біженців від громадянської війни в Південному Судані. Програма “iamtheCODE” направлена на можливість соціалізації дівчаток і в перспективі, при появі дозволу залишити табір (зараз це заборонено), на можливість переселитися в треті країни. В програм працюють як місцеві миротворці (організатори, вчителі, які допомагають організувати інтернет, ноутбуки для навчання), так і бізнеси по всьому світу, які фінансують закупку обладнання, розробляють програми, виступають спонсорами.

Висновки до Розділу 2.

З моменту заснування у 1945 році Організація Об'єднаних Націй зазнала значних інституційних та функціональних трансформацій, які були зумовлені як реакцією на зміни геополітичного, економічного, соціального ландшафту, так і спробою переосмислити попередню успішну і не дуже успішну діяльність.

Поява значної кількості тематично, функціонально інакших структур всередині ООН свідчить про еволюцію процесів як всередині самої організації, так і в світі в цілому.

Миротворчі операції також зазнали значних змін. Полі-кризи, багатовимірні конфлікти призвели до більш стратегічного осмислення розбудови миру і до появи багатокomпонентних місій, які почали вирішувати не лише негайні конфлікти, а й планували постконфліктне миробудівництво з політичною, економічною, соціальною, гуманітарною складовою, і могли охоплювати кілька поколінь.

Стало очевидно, що вкрай необхідно за допомогою довгострокових зусиль закладати основу для тривалого миру в майбутньому між усіма сторонами конфлікту, і зміцнювати відносини між різними групами, що охоплюють етнічні, релігійні, класові, національні та расові ознаки.

Поява місцевих миротворців уможливила створення міцних зв'язків між локальними і міжнародними акторами, вирішуючи ширше коло питань, такі як права людини, економічне процвітання, екологічна стійкість. А це вже безпосередньо комплексна візія і ціль ООН - мир, гідність і рівність на здоровій планеті.

З'явилися проекти співпраці з конкретними регіонами, територіальними громадами та іншими органами місцевого самоврядування, так само й програми жіночого і юнацького лідерства отримали значну підтримку від ООН на рівні місцевого самоврядування (в тому числі й в Україні).

На практиці різних миротворчих місій було зрозуміло, що постконфліктні держави повинні навчитися уникати імпорту іноземних моделей, натомість базуючи свою підтримку на національних оцінках та національних потребах. Ефективні стратегії повинні базуватись на політичній волі до реформ та підтримці технічного потенціалу для їх проведення.

Правосуддя перехідного періоду зосередилось на перетворення суспільств на такі, які зможуть самостійно підтримувати мир і справедливість у довгостроковій перспективі після завершення і врегулювання активної фази конфлікту. Стало очевидно, що це сукупність не тільки дій, а й цілих складних процесів, які при врахуванні всіх місцевих факторів і передумов, можуть бути дуже успішними.

Потенціал цифрових технологій у миротворчій діяльності для забезпечення та підтримки миру створює нові виклики та загрози.

Нові технології пропонують нові можливості для врегулювання конфліктів і розбудови миру, особливо на місцевому рівні. Окрім допомоги у запобіганні конфліктам, інструменти збору та обробки даних можуть допомогти

громадам протистояти насильству та відновлюватись після конфліктів, надати шляхи і платформи для альтернативного дискурсу або залучення громади.

Проте доступ до нових технологій часто нерівномірний, і держава може ним маніпулювати, а користувачі стикаються з ризиками для конфіденційності та безпеки.

Крім того, способи використання тих самих технологій можуть бути суперечливими. Їх можна використовувати для поширення повідомлень миру, так само як і для поширення повідомлень ненависті.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА ТА ООН - ОСНОВНІ ВІХИ ДІЯЛЬНОСТІ, ОСНОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

3.1. Україна в ООН - короткий огляд

В даній роботі не буде розглядатись період до 1991-го року, коли Україна була у складі Радянського Союзу. Головний фокус уваги - саме на періоді з моменту проголошення незалежності, оскільки саме тоді почався якісно новий період її активної діяльності в ООН. Україна продемонструвала високу активність у взаємодії з цією міжнародною інституцією, системну відданість її основним цілям, прихильність принципам Статуту ООН. За ці роки наша країна здійснила внесок у всі основні сфери діяльності Організації Об'єднаних Націй, у тому числі у підтримання міжнародного миру та безпеки за допомогою численних миротворчих місій, роззброєння, економічний і соціальний ріст, екологічні ініціативи, захист прав людини і т. п.). Для зовнішньої політики України співпраця з ООН стала одним з пріоритетних напрямків.

В 90-х роках, розуміючи надскладні екологічні наслідки для всієї Європи, Організація Об'єднаних Націй взяла активну участь у мінімізації довгострокових наслідків Чорнобильської катастрофи. Її діяльність можна підсумувати такими ключовими моментами:

- створення Чорнобильського трастового фонду та міжвідомчої робочої групи у 1991 році (для надання фінансової підтримки ініціативам, спрямованим на пом'якшення наслідків катастрофи);
- було створено Міжвідомчу оперативну групу (IATF) для координації міжнародного співробітництва щодо діяльності, пов'язаної з Чорнобильською АЕС. IATF проводить щорічні зустрічі для огляду прогресу та надання оновленої інформації;
- перехід від надання екстреної допомоги до розбудови потенціалу регіону: ООН через свої різні агентства (такі як ПРООН і МАГАТЕ),

перейшла від надання екстреної допомоги до розбудови потенціалу в постраждалих районах (ініціативи щодо підтримки постраждалого населення, сприяння реабілітації, стимулювання сталого розвитку). Наприклад, ООН допомогла задовольнити потреби людей у Чорнобильській зоні шляхом екстреної гуманітарної допомоги, а пізніше - і шляхом підтримки відновлення та соціально-економічного розвитку [76].

Протягом останніх 20 років регулярно проводяться міжнародні тематичні конференції з проблем охорони здоров'я та навколишнього середовища, що присвячені Чорнобиллю.

З 1992 року Україна активно надавала особовий склад і техніку для миротворчих операцій ООН в усьому світі, участь у яких розпочалась із прийняттям Верховною Радою України постанови № 2538-XII від 3 липня 1992 року “Про участь Збройних Сил України у складі Миротворчих сил ООН у зонах конфлікту на території колишньої Республіки Югославія”. Відтоді 37 тисяч військовослужбовців Збройних Сил України взяли участь у різноманітних миротворчих операціях. Серед них:

- Місія ООН в Таджикистані (UNMIT, 1994 р.-2000 р.);
- Місія ООН з превентивного розгортання в Македонії (UNPREDEP, червень 1995-1999 рр.);
- уже згадувана раніше Місія ООН у Східній Славонії (UNMIES, квітень 1996-1998 рр.);
- Верифікаційна місія ОБСЄ в Косово (1998 р.-1999 рр.);
- Спеціальна місія ООН в Афганістані (2000-2001 рр.);
- Тимчасові сили ООН у Лівані (UNIFIL, 2000-2006) та інші.

Крім цього, в ті роки Україна надавала свої авіатранспортні послуги для проведення гуманітарних операцій ООН в Африці [45].

Завдяки ініціативній політиці України у 1994 р. було розроблено та прийнято Конвенцію про безпеку персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу. Вона набула чинності 15 січня 1999 р.

У 1994 році Україна заявила про свої перші військові та цивільні ресурси в рамках резервних угод ООН. Вже у 1997 році вона стала дев'ятою державою-членом з понад 70 країн, яка підписала з Організацією Об'єднаних Націй Меморандум про взаєморозуміння щодо її внесків у резервні угоди ООН, які надають війська.

У 1997 році між Україною та Польщею було підписано Угоду про формування спільного миротворчого батальйону чисельністю 800 осіб, який на повну силу почав діяти у 1999 році, а з липня 2000 року брав участь в операції міжнародних сил у Косово за мандатом Ради Безпеки ООН [76].

За ініціативою України та початковими проектами 53 та 63 сесії Генеральної Асамблеї ООН прийняли Декларації з нагоди п'ятдесятої та шістдесятої річниць миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй на своїх урочистих засіданнях, що відбулися 6 жовтня 1998 року та 7 листопада 2008 року відповідно.

Під час 57-ї сесії Генеральної Асамблеї всі держави-члени ООН підтримали ініціативу України про встановлення 29 травня Міжнародним днем миротворців Організації Об'єднаних Націй, який відзначатиметься щорічно.

Активна участь України в операціях з підтримання миру Організації Об'єднаних Націй дала потужний поштовх суттєвому зміцненню національної законодавчої бази у цій сфері. За результатами дворічної роботи у квітні 1999 року Верховна Рада України прийняла закон “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” [2]. Даний закон всебічно відобразив тенденції розвитку міжнародної миротворчої діяльності та надали найрізноманітніші можливості для участі в них України. У червні 2009 року Президент України підписав “Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України”.

Про високу увагу керівництва України до діяльності в ООН свідчить регулярна участь її делегацій в форумах ООН, що організовуються з різних тем. Наприклад, делегації України (разом з президентами) брали участь у Спеціальному урочистому засіданні Генеральної Асамблеї ООН з нагоди 50-ї

річниці заснування ООН (1995), у роботі 46-ї (1991 р.), 49-ї (1994 р.) та 52-ї (1997 р.) регулярних сесій ГА ООН, 19-ї спеціальної сесії з питань екології (1998 р.), у Саміті Тисячоліття ООН (2000 р.). Українська делегація також була ініціатором проведення Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН з питання ВІЛ/СНІДу у червні 2001 року.

10 листопада 2003 року Генеральна Асамблея прийняла “Спільну заяву з нагоди 70-ї річниці голодомору - Великого голоду 1932-1933 рр. в Україні” саме з ініціативи української делегації. Її підтримали 36 країн.

1997 року Міністра закордонних справ України обрали на найвищу керівну посаду в ООН - Голови 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. Ця сесія ухвалила всеохоплюючу програму реформування організації, тому пізніше увійшла в історію як “сесія реформ”. Україна є членом близько 20-ти допоміжних органів спеціалізованих установ, постійно діючих та тимчасових структур системи ООН, зокрема, Симпозіум, присвячений 75-річчю від дня заснування Організації Об’єднаних Націй, Комітету з програми і координації, Спеціального комітету з операцій із підтримання миру, Комітету з використання космічного простору в мирних цілях тощо. У травні 2006 Україна була обрана до новоствореної Ради ООН з прав людини [36].

Україна надає дуже важливого значення діяльності ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки, розглядаючи участь у цій діяльності як важливий чинник своєї зовнішньої політики, особливо в період анексії Криму та війни на Сході.

Україна докладает активних зусиль з метою підвищення ефективності її діяльності, виступає з ініціативами, спрямованими на розв’язання глобальних проблем людства під егідою ООН. У рамках міжнародних зусиль в ООН Україна бере активну участь у процесі впровадження політики сталого розвитку з метою комплексного вирішення завдань охорони довкілля, для економічного зростання на глобальному і національному рівнях.

За ініціативою України 7-го вересня 2000 року відбулося засідання Ради Безпеки ООН, що здійснювалось на рівні глав держав та урядів. Розглядалось

питання забезпечення ефективної ролі Ради Безпеки у підтриманні міжнародного миру та безпеки, а особливо в Африканському регіоні. Це засідання позитивно вплинуло на зміцнення авторитету Ради Безпеки ООН, а також змогло підтримати зусилля з колективної безпеки та реформування політики ООН у галузі миротворчих операцій.

Україна також продемонструвала свою залученість і прихильність принципам гендерної рівності та подоланню стереотипів, розширенню прав жінок, беручи участь у більшості видів діяльності ООН у цій сфері, включаючи регулярні дебати Ради Безпеки ООН. Україна виконує Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок Один із способів - це виконання численних національних програм та проектів. Як було згадано раніше у Розділі 2, Україна підписала і ратифікувала Конвенцію наступного ж року, 1980-го, [3] в той час як деяким розвиненим країнам знадобилось на це кілька років (Швейцарія, підписала тільки 1997 року, США підписали, але так і не ратифікували).

Україна бере активну участь у міжнародному співробітництві зі сталого розвитку, спрямованого на вирішення завдань охорони довкілля, зростання економіки на всіх рівнях: глобальному, регіональному та національному. Делегації на рівні Президента України взяли участь у зустрічах високого рівня з розгляду прогресу в реалізації Цілей розвитку тисячоліття та ключових цілей розвитку.

Електоральна діяльність України в ООН теж є активною, що свідчить про високий ступінь довіри до неї: Україна 7 разів обиралась членом Економічної та соціальної ради, тричі членом Ради ООН з прав людини, подовжуючи свій термін на 2021-2023 роки. У 2011 році Постійний представник України був заступником голови Комісії ООН з розбудови миру.

Пріоритетами членства України в Раді Безпеки ООН є:

- захист незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України (зокрема в умовах триваючої військової агресії);

інформування членів РБ про ситуацію в Україні та протидію російській агресії;

- посилення ролі Генеральної Асамблеї ООН;
- активна участь у міжнародній співпраці з питань сталого розвитку, економічного та соціального зростання на всіх рівнях.

Активним учасником Україна є і в боротьбі з тероризмом, беручи участь в усіх міжнародних конвенціях і протоколах, що регулюють антитерористичну діяльність Організації Об'єднаних Націй. Під час її головування та завдяки її ініціативі у 2017-му році було ухвалено резолюцію S/RES/2341 щодо захисту критичної інфраструктури від терористичних загроз (що стала першою в історії).

Важливого результату в сфері міжнародного права вдалось добитись у 2014-му році прийняттям резолюції “Територіальна цілісність України” (A/RES/68/262), що офіційно закріпила невизнання проведення незаконного референдуму цього ж року та будь-якої зміни статусу АР Крим та м.Севастополя.

Оскільки протидія військовій агресії Росії є надважливим пріоритетом України вже не один рік, особливі зусилля дипломатів нашої країни спрямовані на зміну, чи радше, поступову ліквідацію інституту права вето, завдяки якому РФ, як постійний член Ради безпеки ООН, накладає вето на всі рішення чи резолюції, хоч і є стороною конфлікту.

Підсумовуючи, можна сказати, що за роки незалежності Україна провадила активну діяльність у складі Організації Об'єднаних Націй і не тільки підтримувала певні ініціативи, а також започатковувала свої, та добивалась їх офіційного підписання/визнання.

3.2. Діяльність ООН в Україні та її трансформація у звязку з повномасштабним вторгненням

В даному підрозділі було розглянуто основні види діяльності, проекти, напрямки, які вдалось організувати, впровадити за 33 роки незалежності України з ініціативи чи за допомогою Організації Об'єднаних Націй.

В Україні здійснюють свою діяльність численні установи і підрозділи ООН, наприклад Програма розвитку ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародне агентство з атомної енергетики та ряд інших. Вони активно задіяні в досягненні цілей і показників що визначені як пріоритетні, в усіх сферах економічного, соціального, правового життя українського суспільства. Критерії та показники оцінки для вимірювання прогресу національного уряду також визначені ООН, і основна увага зосереджена на ефективних інклюзивних інститутах і конкретних принципах ефективного державного управління для забезпечення недискримінації, відкритості і відсутності корупції.

Нижче наведені деякі приклади діяльності ООН в Україні, що відповідає критеріям розбудови миру та досягненню цілей сталого розвитку як важливої його складової.

Доцільно коротко розглянути такі часові проміжки: 1991-2013 роки (з моменту проголошення незалежності до моменту початку АТО), 2014-2021 (до повномасштабного вторгнення), і більш детально період з 2022-го року (з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації), щоб мати змогу порівняти тематичну зміну проектів, які Організація Об'єднаних Націй реалізовувала в Україні.

1995 році Україна стала членом програми “Партнерство заради миру” (ініціатива НАТО), що була спрямована на розбудову довіри між НАТО та іншими державами Європи та країнами колишнього Радянського Союзу. Членство у цій програмі передбачало співпрацю в таких сферах, як оборонне планування та військова підготовка, тому українські військові отримали можливість спільних з країнами-членами та партнерами НАТО миротворчих навчань і в Україні, і за кордоном, і як результат брали участь у різних миротворчих місіях [38].

Значна увага приділялась посиленню стійкості до демократії ключових державних інституцій в Україні за участі Міжнародного центру перспективних досліджень; програма розвитку ООН брала активну участь у різноманітних проектах та ініціативах в Україні, зосереджуючись на таких сферах, як сталий розвиток, демократичне врядування, запобігання криз та відновлення після них, енергетика та навколишнє середовище.

З 2014 року, на запит уряду України, була розгорнута Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ, метою якої було сприяння зниженню напруженості, зміцненню миру, стабільності та безпеки. Спочатку, за планом, місія була розрахована на 6 місяців у складі 100 осіб; проте відтоді кожного року мандат продовжували аж до 2022-го року, до російського вторгнення в Україну.

Саме з початку повномасштабного вторгнення місію згорнули. І тут знову відіграли роль повноваження Російської Федерації в ООН, в т. ч. в Раді Безпеки. На момент завершення персонал місії налічував уже 1 291 особу (814 міжнародних та 447 місцевих співробітників), тобто в 10 разів більше, ніж на початку. Очевидно, що кінцева мета місії не була досягнута, хоч її діяльність і допомогла суттєво в здійсненні документування злочинів проти прав людини (з початку роботи в березні 2014 р. було видано 2 432 щоденні та 242 оперативні звіти) а також сприяла відновленню мінімально необхідних життєвих умов для мирних жителів з обох боків лінії зіткнення на сході України (були організовані числені патрулювання та вікна тиші з припиненням вогню, що дозволило провести ремонт об'єктів цивільної інфраструктури -мереж водо-, газо- та електропостачання) [47].

Для імплементації Цілей сталого розвитку в Україні (нагадаємо, це основний курс ООН з 2015-го року) було необхідно встановити стратегічні рамки національного розвитку на період до 2030 року, тому було започатковано інклюзивний процес адаптації і проведено 4 низку національні та 10 регіональних консультацій. Було залучено понад 800 фахівців згідно тематичних сфер ЦСР: урядовці, управлінці, спеціалісти установ ООН,

дипломати, науковці, економісти, демографи, медики, екологи, освітяни, підприємці, журналісти, представники громадянського суспільства [46].

Було розроблено план на 5 років, який наведено нижче (рис. 4).

ЦСР: календар подій

Рис. 4. Цілі сталого розвитку: календар подій

У 2019-му році, після Указу Президента, який підтримав адаптовані до умов України Цілі Сталого Розвитку, наша країна приєдналась до їх виконання. Навіть сам процес адаптації Цілей започаткував національний дискурс щодо вимірювання суспільного прогресу та вдосконалення системи національної статистики.

Відповідно до Цілей Сталого Розвитку, необхідно було також підтримувати числені ініціативи економічного зростання. Одним з прикладів такою ініціативи стала програма “Мери за економічне зростання” в Україні (2021-2024), що була спрямована на посилення рівного та зеленого розвитку у регіоні Східного партнерства. Також було заплановано перейти до більш сталої економічної системи і відійти від старої моделі зростання, яка спиралася на застарілі галузі та торгівлю виключно з країнами Співдружності Незалежних Держав.

Визначним кроком на шляху до прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку стало приєднання України у 2013 році до Глобального договору ООН - це засвідчило високу соціальну відповідальність, самостійність та ініціативність бізнесів та їх готовність перебудувувати, організовувати свою діяльність на принципах, що сповідує Організація Об'єднаних Націй - дотримання прав людини та ліквідацію дискримінації у трудових відносинах, захисту довкілля і боротьби з корупцією [28].

Глобальний договір ООН в Україні став ще однією важливою платформою, що забезпечує можливість діалогу для бізнесу, громадянського суспільства та урядових організацій для спільної роботи над прогресом у досягненні Цілей сталого розвитку.

В рамках Глобального договору було реалізовано ряд проектів, серед яких:

- Mental Help - безкоштовні психологічні послуги для громадян, що постраждали від війни;
- розвитку малих агробізнесів за допомогою навчання, що має назву SEED; принципи діяльності проекту відображені в його назві: S - Sustainable (сталість), E - Empowering (розширення можливостей), E - Ethic (етика), D - Diverse (різноманіття);
- Anti-Corruption Collective Action - міжнародна програма з протидії корупції, що включає навчання, зустрічі стейкхолдерів, експертів з бізнесу, громадської сфери, урядових та міжнародних організацій, що допомагає впровадити добросовісні бізнес-моделі, які б сприяли економічному розвитку України в довгостроковій перспективі;
- освітня IT-програма для жителів Донецької і Луганської областей різного віку і типу зайнятості - IT-nation. Ця програма забезпечила доступ до якісної IT-освіти за напрямками Advanced Frontend Web Developer, Web Coder, Automation Software Tester, Manual Software Tester, Digital skills, тобто стала практичною реалізацією принципу

цифрової трансформації суспільства (що, в свою чергу, чинить позитивний вплив і на економічний сталий розвиток).

У процесі оцінки прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку важливим кроком стала публікація у 2000-му році Добровільного національного огляду щодо Цілей сталого розвитку в Україні за період 2015-2019 рр. Основними досягненнями стали - скорочення бідності (з 58,3% у 2015 р. до 43,2% у 2018 р.) завдяки підвищенню стандартів оплати праці, збільшення позитивного сальдо зовнішньої торгівлі у сфері послуг інформаційно- комунікаційних технологій, завдяки покращенню умов для розвитку бізнесу (в основному малого і середнього). Загалом за період 2015-2019 рр. Україна досягла прогресу за 15-ма з 17-ти цілей [40].

Називаються і рекомендації за результатами процесу оцінювання стану досягнення ЦСР в Україні, серед них найголовніші:

- переглянути завдання та індикатори ЦСР екологічного виміру;
- гармонізувати бюджетне планування із фінансуванням;
- модернізувати систему державного стратегічного планування, моніторингу та оцінювання (а саме - запровадити систему моніторингу національного розвитку та оцінювання ефективності програм і стратегій та впливу їх реалізації на суспільні зміни за критеріями OECD/DAC) та ін. [40].

Звісно, досягнення цілей було суттєво ускладнено наявністю АТО на сході України. І багато проектів цього періоду були направлені на стабілізацію ситуації.

Наприклад, організація Карітас Україна була залучена до проектів, пов'язаних із попередженням гендерно зумовленого насильства для дітей та їхніх батьків/опікунів у буферній зоні Східної України. Програма ООН із відновлення та розбудови миру реалізувала гранти на розвиток груп взаємодопомоги на сході України (що мало забезпечити розвиток соціальної згуртованості та безпечного середовища у громадах на місцях) [41].

Для допомоги боротьбі зі стресом у співпраці з тим же Карітас було створено програму “Безпечний простір” - заняття для дітей буферної зони.

Як активний прихильник гендерної рівності, Україна бере участь у більшості заходів Організації Об'єднаних Націй з гендерної тематики (в тому числі шляхом виконання національних програм та проектів у цій сфері). Тому глобальна політика ООН з постконфліктного миробудівництва для України містила не тільки пункти щодо Цілей сталого розвитку, громадянського суспільства та підтримки місцевих миротворців, цифрових технологій у миротворенні, а й пункт “Жінки, мир, безпека”.

У 2021-му році Комісія з миробудівництва рекомендувала наступну стратегію з гендерних питань:

- забезпечення збільшення кількості жінок-делегатів в мирних процесах шляхом заохочення країн, які співпрацюють з ООН;
- ухвалення національних планів щодо жінок, миру та безпеки (“Гендерна стратегія”, 2016, 2020; План дій, 2021 р.; “Дорожня карта”);
- ліквідація дискримінаційної практики щодо жінок, заходи щодо розширення прав і можливостей жінок;
- жінки-миротворці представляють громадянське суспільство або місцевий бізнес, наукові або приватні аналітичні центри.

Пропозиції, що надходили від самих жінок-миротворців (Ліберія, Малі, Колумбія, Сирія, Ємен, Ірак та ін) містили наступні пункти:

- перевірка достовірності даних та рекомендацій для реалізації Плану дій “Жінки, мир та безпека”;
- збільшення жіночих квот на політичних посадах, в мирних процесах, ініціативах з розбудови миру;
- сприяння кращому зв'язку між участю жінок та захистом та розширенням можливостей;
- подолання викликів сексуального насильства під час конфлікту, що досі є основним викликом;

- розширення економічних можливостей жінок;
- залучення молодих жінок через підтримку миробудівництва на низовому, місцевому рівні ініціативи (в Україні це - місцеве самоврядування, об'єднані територіальні громади), молодіжних лідерів та молодіжних організацій;
- підтримка жіночої пропаганди миру;
- цільове фінансування жінок-миротворців;
- включення обов'язкового гендерного маркера для всіх проектів ризик-менеджменту, гендерне бюджетування та посилення показників ефективності;
- впровадження власного комплексного національного плану дій щодо виконання резолюції 1325 Ради Безпеки ООН.

Важливим завданням, що має забезпечити досягнення стратегічної цілі, має бути інституційна спроможність виконавців Національного плану.

Оскільки тематика гендерної рівності значною мірою теж трансформувалась на фоні повномасштабного вторгнення, розглянемо найновіші дані, які є в наявності - дані з діяльності ООН-Жінки Україна за 2022-й рік.

Війна в Україні, яка почалася в 2014 році і перейшла в фазу повномасштабної в 2022 році, призвела до глибокої гуманітарної кризи, коли мільйони людей, в тому числі біженців і внутрішньо переміщених осіб, потребують допомоги. Конфлікт призвів до значних гендерних викликів, включаючи зростання насильства щодо жінок і дівчат, обмежене представництво жінок у процесі прийняття рішень. Усунення гендерних наслідків війни має важливе значення для розробки ефективних гуманітарних заходів.

Закономірно, що в результаті повномасштабної війни пріоритети національного розвитку, відображені в попередній Рамковій програмі партнерства між Урядом ООН і Україною, були призупинені, а всі зусилля були кинуті на попередження гуманітарної катастрофи.

Водночас була надана безпрецедентна гуманітарна допомога (більше ніж 37 тисяч постраждалих від війни жінок отримали її, більше двадцяти громадських організацій, що опікуються правами жінок, згідно даних звіту, отримали близько 2,2 млн доларів США для задоволення найактуальніших потреб [29]).

Географія підтримки - 18 регіонів (покриття майже всієї країни); жінкам була надана допомога та підтримка від партнерських організацій, очолюваних також жінками, у тому числі найбільш вразливим верствам населення. Ця підтримка включала:

- життєво необхідна гуманітарна допомога, така як вода, їжа, притулок, медикаменти, засоби гігієни (було надано більше ніж 15 400 жінкам);
- психологічна, психосоціальна допомога особам, які постраждали від війни, була надана більше ніж п'яти тисячам;
- інформаційну підтримку, соціально-економічні послуги отримали понад десять тисяч жінок;
- правову допомогу та інформацію отримали більше ніж п'ять тисяч жінок;
- доступ до економічної допомоги змогли отримати п'ять тисяч жінок (в тому числі у вигляді можливості створити нове джерело доходу в результаті навчання, курсів, програм) [29].

Більше ніж 4 мільйони людей отримали інформацію про гуманітарні послуги завдяки різним інформаційним каналам та медіа, отримавши обізнаність про вплив війни на жінок та дівчаток, дізнавшись про важливість повноцінної участі жінок у всіх сферах життя суспільства [29].

У 2023 році структура ООН Жінки продовжила тісну співпрацю з громадськими організаціями для виконання пріоритетних потреб жінки під час кризи (даних по результатах 2023 року ще немає). Доцільно продовжувати моніторити дані в наступні роки для можливості прийняття об'єктивних, швидких і обґрунтованих рішень.

Розглянемо також ситуацію з правами людини, опрацювавши відповідну Доповідь Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини від 12 грудня 2023 року (дані за період 1 серпня до 30 листопада 2023 року) [71]..

Задokumentовані численні факти жертв серед цивільних осіб, атак, що спричиняють руйнування житлових районів, замінування територій та наявність вибухових залишків війни, численні порушення прав людини на окупованих територіях, а також факти порушення умов утримання полонених [71].

Цінним є те, що як висновок даний документ містить рекомендації як обом сторонам конфлікту, так і кожній окремо, а також рекомендації міжнародній спільноті. Розглянемо деякі з них.

Рекомендації всім сторонам:

- забезпечити повне дотримання норм міжнародного гуманітарного права при веденні бойових дій; вживати заходів для уникнення завдання шкоди цивільним особам;
- здійснювати ефективний захист військовополонених від катування, зокрема сексуального насильства;
- забезпечити своєчасне та ефективне розслідування всіх звинувачень, а також кримінального переслідування порушників.

Рекомендації Російській Федерації:

- негайно припинити застосування сили проти України згідно з Резолюцією ES-11/1 Генасамблеї ООН, затвердженою 2 березня 2022 року та Наказом Міжнародного суду ООН про тимчасові заходи від 16 березня 2022 року;
- негайно припинити удари по об'єктах цивільної інфраструктури, особливо пов'язаних з виробництвом та експортом зерна;
- негайно припинити практики свавільного затримання та катування цивільних осіб, в тому числі застосування сексуального насильства;

- надати незалежним та неупередженим спостерігачам повний доступ до місць інтернування українських військовополонених;
- звільнити утримуваних українських медичних працівників;
- дотримуватись у повному обсязі норм міжнародного гуманітарного права на території, яка знаходиться під окупацією, зокрема норм українського законодавства, та припинити проведення призову осіб, які знаходяться під захистом Женевських конвенцій;
- забезпечити негайне повернення всіх депортованих і переселених осіб, зокрема дітей та осіб з інвалідністю;
- посилити співпрацю та діалог з Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини, а також надати повноцінний доступ до окупованих територій.

Зупинимось детально на даному списку рекомендацій, оскільки вони ілюструють характер порушень, здійснюваних в основному Російською стороною.

Рекомендацій українській владі всього 3:

- продовжувати зусилля на шляху до впровадження Національної стратегії з питань захисту цивільних;
- привести Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)” у відповідність з міжнародним законодавством;
- забезпечити механізм законодавчого захисту свободи віросповідання та недопущення дискримінації будь-якої релігійної спільноти; Привести Закон України “Про національні меншини (спільноти) України” у відповідність до норм міжнародного права.

Рекомендації міжнародній спільноті показують сталий вектор Організації Об'єднаних Націй у багатоконпонентному миробудівництві:

- спонукати сторони дотримуватись міжнародного права з прав людини і міжнародного гуманітарного права;

- закликати до надання Управління Верховного комісара ООН з прав людини УВКПЛ найповнішого доступу до всіх окупованих територій України;
- сприяти у розбудові потенціалу для проведення безпечних, ефективних та дієвих операцій з розмінування;
- надавати допомогу організаціям, які підтримують жертв грубих порушень прав людини, зокрема сексуального насильства;
- надавати гуманітарну допомогу особам, які постраждали від війни, в тому числі внутрішньо переміщеним особам [72].

Підсумовуючи даний документ, варто зауважити, що результати моніторингу демонструють полі-конфлікт і порушення прав людини на багатьох рівнях в Україні починаючи з 24-го лютого 2022-го року, що потребуватиме нового збору даних, нового аналізу та на їх основі ініціації нових інституційних і практичних змін в миротворчій діяльності Організації Об'єднаних Націй.

Оскільки ефективне державне адміністрування для сталого розвитку включає ухвалення сталої інфраструктурної політики, сприяння громадянській активності та освіті, використання інформаційних і комунікаційних технологій, а також дотримання принципів доброчесності, в Україні з 2015 року створено 1029 об'єднаних територіальних громад, а також у 41,5 рази зросла державна підтримка місцевого та регіонального розвитку [71].

Основні інституційні зміни були зосереджені навколо важливості ефективного державного управління для сприяння сталому розвитку, встановлення критеріїв оцінки та індикаторів для вимірювання прогресу на шляху до Цілей сталого розвитку ООН, а також розробки міжнародних стандартів статистики управління.

Розглянемо деякі інші проекти/програми, реалізовані в останні 2 роки або заплановані на наступні роки з огляду на ситуацію в Україні.

Агентство ООН у справах біженців у 2023-му році виділило 10 мільйонів доларів на компенсації за програмою “Прихисток” (проект з надання

безкоштовного житла для внутрішньо переміщених осіб в Україні з 2022-го року) [15].

За даними Кабінету міністрів України, мова йде про компенсацію більш ніж 107,6 мільйона гривень (відшкодування вартості комунальних послуг 90 337 власникам житла, які безкоштовно прихистили 239 тисяч внутрішньо переміщених осіб) [34].

Агентство ООН у справах біженців також здійснювало грошову допомогу для населення, яке постраждало від воєнних дій, починаючи ще з березня 2022-го року [16].

Програма розвитку ООН в Україні реалізує проект “Сприяння безпеці людини в Україні через реагування на багатомісрну кризу, спричинену війною”, що допомагає особам, постраждалим від вибухонебезпечних предметів [42]. Також складений стратегічний план у сфері розмінування, в тому числі з допомогою міжнародних партнерів [44].

Всесвітня продовольча програма ООН у 2022-му році здійснювала значну соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб, надаючи фінансову підтримку близько 500 тис. сім'ям [35].

Звичайно, необхідно окремо згадати і Програму розвитку ООН (ПРООН), яка розпочала свою присутність в Україні в 1993 році, і діяльність якої також зазнала суттєвих трансформацій з початку повномасштабного вторгнення.

Від початку діяльності в Україні структуру діяльності ПРООН визначали чотири напрямки: демократичне врядування; процвітання, скорочення бідності та ЦРТ; місцевий розвиток і людська безпека; енергетика та навколишнє середовище. У кожній з цих сфер ПРООН намагається забезпечити баланс між політикою та адвокаційною роботою, діяльністю з розбудови потенціалу та пілотними проектами.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 році призвело до найбільшого масового переміщення людей у Європі з часів Другої світової війни, і зусилля ПРООН відіграли важливу роль у ранньому відновленні та

управлінні кризою протягом цього періоду. Робота ПРООН в Україні полягала у підтримці спроможності місцевої влади та уряду врегулювати кризи, охопивши 16 мільйонів людей, життя яких постраждало від війни у 2022 році.

Також було розглянуто економічну ситуацію в країні та потреби у відновленні, зосередивши увагу на викоріненні бідності, зменшенні нерівності та покращенні охорони здоров'я, освіти, гендерної рівності та доступу до гідної роботи та економічного зростання - ці напрямки мають стати основою постконфліктного миробудівництва.

Станом на 2023-2024 рік зусилля ПРООН зосереджені найбільшою мірою на таких проектах:

- розширення можливостей громад в Україні (EU4Recovery);
- оцінка шкоди довкіллю;
- підтримка громадянського суспільства та молоді;
- забезпечення гендерно чутливої інклюзії осіб з інвалідністю;
- підтримка реабілітації осіб з інвалідністю, спричиненою війною;
- підтримка зеленого відновлення в Україні;
- природо орієнтовані рішення для сталих міст в Україні [79].

Зосереджуючись на надзвичайних заходах із раннього відновлення, ПРООН Україна та уряд домовились про перехідні рамки на 2022-2023 рр. і визначені чіткі пріоритети.

Стратегічний пріоритет 1: порятунок життів. Передбачені наступні результати:

- результат 1.1 - надати своєчасну багатосекторальну допомогу постраждалим від війни;
- результат 1.2 - захистити постраждалих від конфлікту людей та цивільну інфраструктуру, а також заохочувати сторони конфлікту дотримуватись своїх зобов'язань згідно з міжнародним гуманітарним правом;
- результат 1.3 - надання основних послуг, що відповідають потребам громад і переміщених осіб.

Стратегічний пріоритет 2: зміцнення систем та розбудова стійкості. Згідно нього зусилля мають бути направлені на посилення національної спроможності та використання даних для ефективного реагування на кризові ситуації; заходи з раннього відновлення для розбудови стійкого суспільства [80].

Ключові події у 2022-му році згідно Звіту про результати роботи ООН “Зусилля з раннього відновлення України” зображено на рисунку 5.

Рис. 5. Ключові події у 2022-му році. Зусилля з раннього відновлення України [29].

Поглянемо, які результати опубліковані у Звіті про результати роботи ООН за 2022-й рік “Зусилля з раннього відновлення України”.

За 1 рік повномасштабного вторгнення (24 лютого 2022-24 лютого 2023) Управління верховного комісара з прав людини зафіксувало 21293 жертви серед цивільного населення, зокрема 4457 жінок та 1441 дитину, які загинули або отримали поранення. Слід зазначити, що фактичні цифри значно вищі, однак отримання інформації з деяких районів поки що неможливе. Масштабне руйнування міських поселень і цивільної інфраструктури зробило нестерпним життя мільйонів людей - щонайменше 17,6 мільйона осіб потребують гуманітарної допомоги, а чверті населення (більш ніж 13,5 мільйона осіб) довелося залишити свої домівки: понад 8,1 мільйона є біженцями у сусідніх країнах, та 5,35 мільйона осіб переміщено всередині країни [29].

Суттєвий вплив відзначається і на сферу освіти: порушено процес здобуття освіти майже 6 мільйонами дітей, 43 тисячі вчителів переміщено. За оцінками, кожна десята школа країни пошкоджена і не здатна функціонувати. Війна призводить до руйнівної кризи психічного здоров'я всього суспільства, що впливатиме й на прийдешні покоління.

Економіка України зазнала значного удару: втрачено 30% робочих місць, оскільки 50% бізнесів призупинили свою діяльність, порушення економічних потоків і втрати виробництва становлять 290 мільярдів дол. США [9].

Продовольча безпека, охорона здоров'я, соціальний захист - усі ці сфери зазнали значного деструктивного впливу війни. Хоча повною мірою підготуватися до руйнувань і розорення такого масштабу, як унаслідок повномасштабного російського вторгнення, було б дуже важко, система ООН в Україні збільшила свою присутність і допомогу постраждалим групам населення по всій країні.

У процесі надання гуманітарної допомоги та екстреного раннього відновлення Організація Об'єднаних Націй виявила низку важливих уроків, які підкреслюють важливість гнучкості, стійкості та співпраці.

Разом з тим, витрати міжнародних організацій на фінансування програм з екстреного раннього відновлення сягнули величезних масштабів (див. рис. 6)

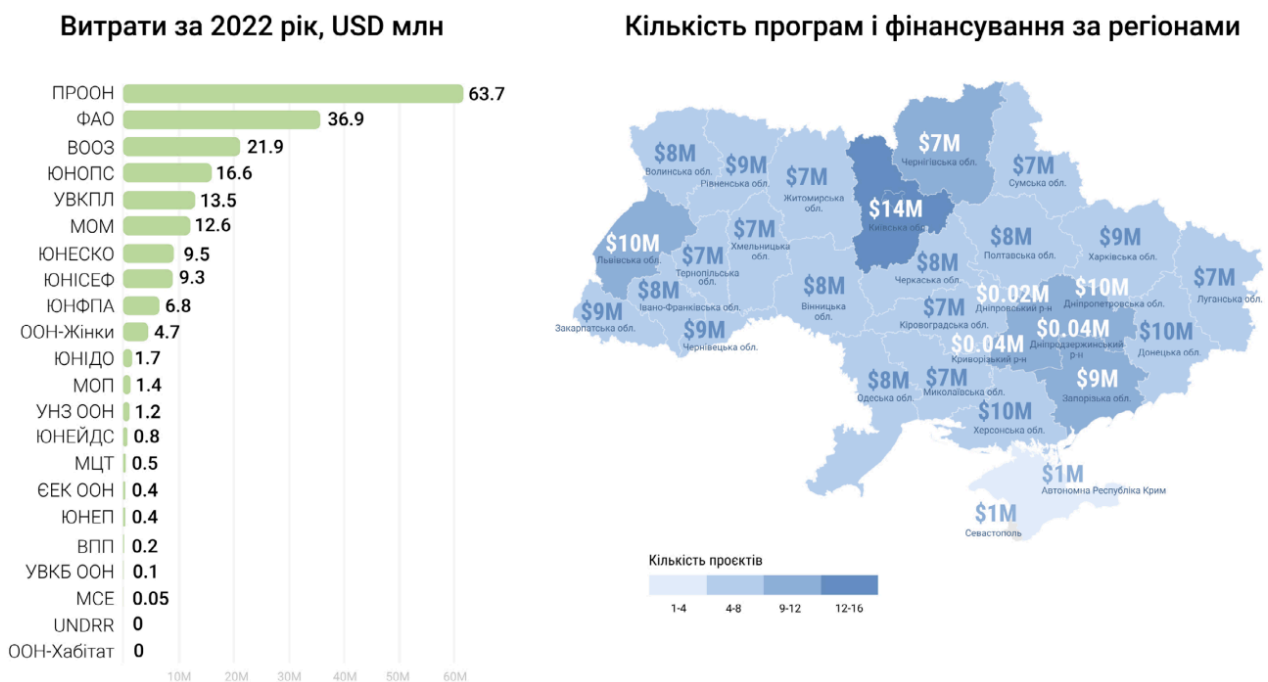

Рис. 6. Кількість і розмір фінансування програм міжнародними організаціями у 2022-му році [29].

У мене була можливість виконувати аналітичну роботу для Decision Support Unit в ПРООН протягом 12 тижнів весною та влітку 2023 року. ПРООН Україна було спеціально створено Групу підтримки прийняття рішень (ГПР) для координації оцінок, головним чином, збитків і втрат, як всередині організації, так і у співпраці з зовнішніми партнерами. Підрозділ консолідує, синтезує та ділиться знаннями, отриманими в результаті оцінок, а також створює внутрішній єдиний центр для проведення оцінок та відповідної інформації, наприклад, профілів областей.

Продуктами відділу підтримки прийняття рішень були:

- двотижневий дайджест (приклад буде наведено нижче);
- одна сторінка довідкової інформації (базовий матеріал) по кожній тематичній області Рамкової програми;
- тематичні дайджести (протимінна діяльність тощо);
- збір даних на вимогу з портфоліо ПРООН: енергетика та навколишнє середовище, демократичне врядування, програма

відновлення та розбудови миру: аналітичний огляд з оцінки впливу на людину.

Як онлайн-волонтер протягом 12 тижнів щодня я підтримувала процес огляду вторинних даних - це дослідницька методика, що використовується для отримання інформації для створення чіткого аналітичного огляду. Аналітик, який проводить огляд вторинних даних, бере до уваги безліч даних, щоб створити якомога ціліснішу картину на певну тему.

Основними завданнями і принципами роботи були:

- надавати своєчасну інформацію та аналіз;
- використовувати інформацію, достатню для прийняття правильних рішень;
- надавати інформацію, яка є найбільш релевантною для прийняття рішень;
- збирати дані, які забезпечують достатнє висвітлення теми;
- бути прозорими щодо будь-яких припущень і висновків;
- використовувати різноманітні джерела та бути об'єктивними;
- надавати ясність щодо будь-яких термінів та визначень.

Усі дані для відбору мали відповідати критеріям аналітичної рамки, надійності, достовірності, конфіденційності.

Переглядати аналітичні продукти та позначати їх відповідно до наданої аналітичної структури було надзвичайно цікаво, особливо знаючи, що ці дані можуть використовуватись як ПРООН, так і ООН, а також іншими міжнародними партнерами для прийняття важливих рішень щодо України.

Фрагмент даних із двотижневого дайджесту за період 5-19 липня 2023 року - на рисунку 7:

MAIN READS:

- [EN] [IOM Regional Ukraine Response Situation Report](#), IOM
- [EN] [Ukraine War Economy Tracker](#), CES
- [EN] [Macroeconomic and Monetary overview](#), NBU
- [EN] [Ukraine - Mid-Year Infographic](#), 2023, IOM
- [EN] [Disaster recovery framework guide for the energy sector](#), 2021, UNDP
- [EN] [Regional Response to the Ukraine Crisis: UNFPA Revised Appeal 2023](#), 2023, UNFRA
- [EN] [Ukraine Protection Cluster Organogram](#), August 2023, Protection Cluster, UNHCR
- [EN] [Dynamics of self-assessment of the family's material situation after the russian invasion](#): February 2022 - May 2023, KIIS

CONTEXT OVERVIEW

HIGHLIGHTS:

- 500 days of war: in energy from October 10 to March 9, 271 hits on energy infrastructure facilities were [recorded](#). 50% of the entire energy system was lost.
- Since the beginning of the year, Ukrainians have [opened](#) almost 134,000 new businesses.
- Results eVidnovlennya: more than 1,400 Ukrainians [received](#) funds to repair damaged housing. The total amount of funds is more than UAH 115 million.
- How much 1 day of russian military aggression [costs](#) Ukraine: EUR 102 million or UAH 4 billion of environmental damage (without taking into account the ecocide at the Kakhovka HPP)
- 71 projects worth UAH 3 billion are [planned](#) to be financed under the EIB's Ukraine Early Recovery Programme in 2023-2024.

national standards and the operational plan for its implementation.

- [approved](#) the allocation of UAH 5.3 billion in subventions from the state budget to local budgets in 2023 under the Ukraine Recovery Programme to finance 109 community projects that have been competitively selected under the procedure agreed with the EIB.

Conflict Dynamics

- **[Kharkivska; Zaporizka; Khersonska; Donetsk; Sumska]** Enemy terror [continues](#) in the frontline and border regions with russia. The shelling has cut power to 33 settlements in Donetsk region. Some customers in Zaporizhzhia, Sumy, Kherson, Kharkiv and Chernihiv regions are still without electricity.

Рис. 7. Двотижневий дайджест для ПРООН Україна, період 5-19 липня 2023 року, фрагмент основних даних.

Як ми бачимо, велась щоденна робота зі збору важливих даних з офіційних ресурсів, яка охоплювала наступні напрямки (розділи):

- огляд контексту: політичні та правові новини, динаміку конфлікту, макроекономічний аналіз, навколишнє середовище та енергетика;
- спроможність уряду до реагування та управління кризовими ситуаціями: координаційна спроможність уряду, комунікація з громадськістю, план відновлення та модернізації, місцеве самоврядування;

- аварійні роботи: основні комунальні послуги, екологічні загрози, протимінна діяльність;
- соціальна згуртованість та права людини: громадська безпека, права людини та доступ до правосуддя, молодь, соціальна згуртованість та інтеграція, переміщені особи та інші.

Це дозволило забезпечити оперативне реагування, наприклад у ситуації, коли 6 червня 2023 року була підірвана Каховська дамба, відразу були зібрані і передані необхідні дані в наступному ж звіті, а також усі наступні тижні активний фокус уваги був на зборі даних для мінімізації екологічних загроз та гуманітарної катастрофи.

Приклад даних у двотижневому дайджесті для ПРООН - на рисунку 8:

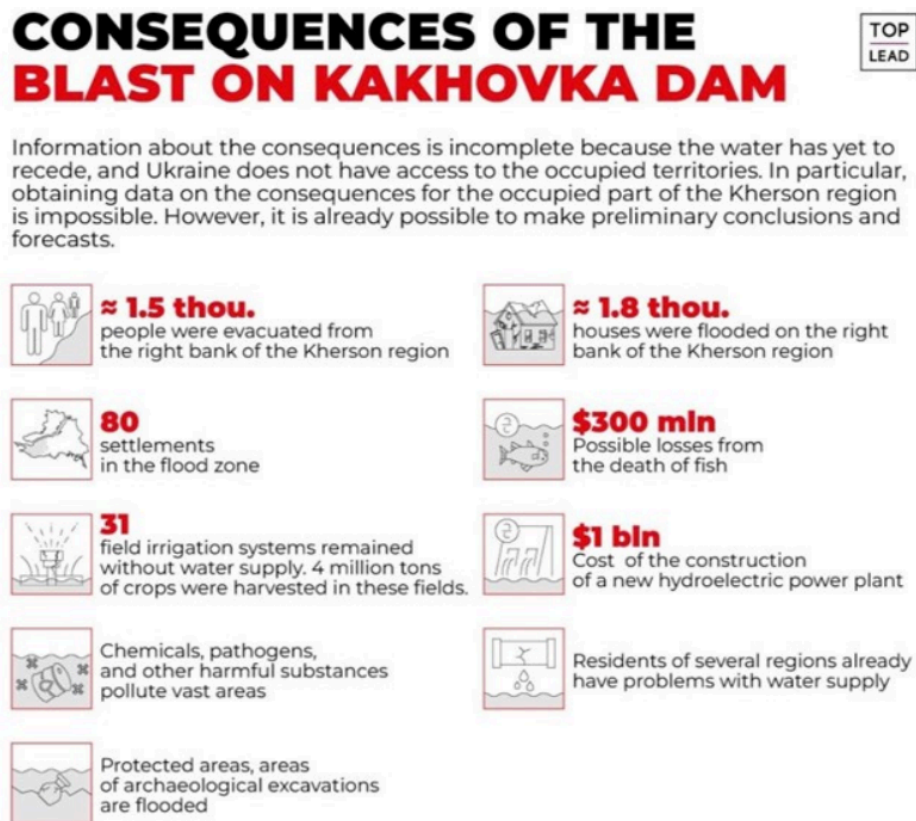

Рис. 8. Наслідки вибуху на Каховській дамбі (Україна - двотижневий оновлення. ПРООН в Україні 31 травня - 14 червня 2023 р.)

Докладніше з даними всього дайджесту можна ознайомитись у Додатку А (UKRAINE BI-WEEKLY UPDATES. UNDP Ukraine 31 May - 14 June 2023).

Даний вид діяльності є прикладом цифрової трансформації, адже неможливо уявити, що 50 років назад швидкість надання достовірної, підтвердженої інформації була такою високою. Тому можемо констатувати, що Україна досить успішно використовувала інструменти цифровізації, яка є однією з основних змін і в ООН, для розбудови стійкості і зараз, і в майбутньому.

Також хочеться розглянути деякі факти, що свідчать про трансформацію миротворчих практик в Україні на прикладі співпраці зі Швейцарією протягом періоду 1991-2023 років.

Швейцарська стратегія співпраці з Україною на 2011–2014 рр. з питань розвитку була зосереджена на місцевому самоврядуванні, репродуктивному здоров'ї, стійкому управлінні енергією, фінансово-економічній стабільності. П'ять українських регіонів-партнерів змогли покращити свої державні послуги шляхом розширення участі громадян та запровадження бюджетного управління, близько 150 партнерських громад прийняли європейські стандарти належного врядування (зокрема, належне управління місцевими фінансами); також Швейцарія надала експертів, які підтримали українську владу у розробці стратегії децентралізації [61].

У стратегії 2015–2018 років були внесені суттєві корективи - після анексії Криму і початку АТО на сході України були організовані гуманітарні конвої зі Швейцарії в Україну, з підтримкою регіонів та людей, які постраждали від збройного конфлікту, як у тій частині, яка контролюється українським урядом, так і в тій частині, яка контролюється озброєними групами. Допомога була зосереджена на особливо вразливих верствах населення (в тому числі переміщених через конфлікт). У тому числі була розширена фінансова підтримка Україні: 100 мільйонів швейцарських франків у період 2015-2018 років порівняно з 57 мільйонів швейцарських франків 2011-2014 рр. [61].

З початку війни до 30 вересня 2023 року Швейцарська Конфедерація надала загалом 2,3 мільярда швейцарських франків на підтримку українців (як

в Україні, так і в Швейцарії). 14% із цієї суми (а саме 320 мільйонів швейцарських франків) надійшли від трьох підрозділів, відповідальних за міжнародне співробітництво щодо гуманітарної допомоги, а також заходів розвитку та економічного співробітництва: SDC - Швейцарська агенція розвитку та економічної допомоги, SECO - Державний секретаріат з економічних питань, PHRD - Відділ миру та прав людини [84].

Кошти в основному були направлені на гуманітарну допомогу, підтримку систем охорони здоров'я, децентралізації та цифровізації, а також професійного навчання та зміцнення сільськогосподарського сектора (тобто враховували напрямки стратегій попередніх років). Ці напрямки також демонструють сфери допомоги й інших міжнародних партнерів і є основними факторами постконфліктного відновлення України.

3.3. Аналіз необхідності реформування ООН. Рекомендації

За 79 років існування миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй вона зазнала певних інституційних змін, які призвели і до трансформації миротворчих операцій. Проте якщо раніше в швидких і кардинальних змінах не було нагальної потреби, то в останні 2 роки, особливо з початком повномасштабної війни Росії (постійного члена ради Безпеки ООН з правом вето) в Україні, стало очевидно, що сучасна архітектура системи безпеки і миротворчості вже не відповідає викликам полі-конфліктів і не може забезпечити свою основну функцію - встановлення миру.

Раніше основним нормативним інструментом реформування системи розвитку ООН був Чотирирічний комплексний огляд політики (Quadrennial comprehensive policy review - QCPR), коли після оцінки прогресу кожні чотири роки обговорювалась резолюція Генеральної Асамблеї, яка розробляє та надає мандати системі ООН для кращого досягнення цілей реформ. Проте зараз, коли гуманітарна катастрофа торкнулась мільйонів людей, і в цілому в багатьох регіонах конфлікти відкинули досягнення цілей сталого розвитку на

десятки років, немає можливості чекати роки для винесення нових пропозицій.

Неспроможність Ради Безпеки ООН досліджувалась і раніше такими дослідниками, як О. Буряченко, Д. Волович, О. Тищенко, А. Dayal, С. Dunton, Р. Nadin. О. Буряченко зазначає, що невиконання Радою Безпеки ООН своїх прямих зобов'язань по врегулюванню російсько-української війни є наслідком ситуації, коли одна зі сторін конфлікту (Російська Федерація) є одним з постійних членів Ради Безпеки, тобто одним з глобальних п'яти постійних членів, які за початковим задумом мали бути гарантами миру та безпеки [73].

Україна систематично виступає за ліквідацію інституту права “вето” як застарілого, неефективного, та того, що блокує процес прийняття рішень, та є підписантом Політичної заяви стосовно обмеження застосування вето у випадках масових тяжких злочинів, яка було підготовлена Францією та Мексикою. У рамках міжурядових переговорів українська дипломатія послідовно просуває ідею про необхідність обмеження права “вето” для постійних членів РБ ООН, які є стороною конфлікту (або, тим паче, його ініціатором, яким виступила Російська Федерація) під час розгляду Радою відповідних ситуацій.

Наша країна підтримує Кодекс поведінки щодо дій Ради Безпеки ООН в питаннях геноциду, злочинів проти людяності та військових злочинів. Цей Кодекс був розроблений за ініціативою групи держав “АСТ” (Accountability, Coherence and Transparency).

Можна зробити висновок, що підвищення ефективності ООН як інституції можливе, в тому числі, завдяки структурним змінам (внесення відповідних змін до Статуту ООН), необхідною умовою для чого є досягнення взаємної згоди держав-членів, а не переслідування національні інтересів.

Як зазначають Анджалі Даялі та Керолайн Дантон, даний глухий кут в найближчому майбутньому скоріш за все збережеться, бо для цього необхідно переглядати Статут ООН [25].

Загалом, міжнародне право дозволяє реформувати ООН за допомогою різних механізмів, включаючи зміни на основі договорів і консенсусу між державами-членами, поважаючи при цьому принципи і рамки, встановлені в Статуті ООН. Надзвичайно важливо, щоб будь-яка реформа поважала суверенітет і політичну незалежність усіх держав-членів і забезпечувала їм доступ до прийняття рішень.

Сама Організація Об'єднаних Націй також визнає ріст складності конфліктів та миробудівництва і необхідність реформування. Наприклад, у звіті Брахімі (2000 р.), що став результатом заклику Генерального секретаря оцінити недоліки існуючої на той час системи та надати конкретні і реалістичні рекомендації щодо змін, він закликав до відновлення політичних зобов'язання з боку держав-членів, значних інституційні змін та збільшення фінансової підтримки [55]. Цікаво, що на той час факторами підвищення ефективності вважались краща обладнаність миротворчих операцій та чіткість і здійсненність мандатів.

13 лютого 2023-го року на засіданні Генеральної Асамблеї ООН про створення оновленої версії Організації - "ООН 2.0" - заявив і Генеральний секретар Антоніу Гутерреш. Основним меседжем було - крім затвердженого правильного порядку денного, організації необхідні нові навички, новий досвід, нові стратегії для впровадження цього порядку денного [77].

На мою думку, на сьогоднішній день цих заходів недостатньо для ефективного збереження миру в світі. Неефективність Балансу сил у Раді безпеки не дозволяє вирішувати безпекові питання окремо від політичних інтересів окремих гравців, тим більше не дозволяє вирішувати їх швидко і ефективно.

Розглянемо приклад реакції міжнародної спільноти щодо передачі балістичних ракет між КНДР та Росією 10 січня 2024 року. Зауважимо, що заява про засудження експорту Корейською Народно-Демократичною Республікою та закупівлю Росією балістичних ракет КНДР, а також застосування Росією цих ракет проти України з'явилася на офіційному сайті

Кабінету міністрів України на наступний день після поширення новини про передачу ракет, але вона хоч і була дуже швидкою, але і занадто теоретичною, яка не вимагає ніяких подальших зобов'язань від країн-порушників [43].

Враховуючи розглянуті у Розділі 1 основні принципи функціонування Організації Об'єднаних Націй, специфіку її діяльності після 2-ї світової війни та в останні роки, також враховуючи розглянуті у Розділі 2 основні її трансформації, а особливо враховуючи дані Розділу 3, доцільно запропонувати наступні рекомендації для підвищення ефективності функціонування ООН як міжнародної інституції, що все ще є основним актором регулювання міжнародних конфліктів:

- проведення детального аналізу, чому міжнародне право, міжнародні угоди та і положення самого Статуту ООН не виконуються, з розробкою плану рекомендацій з усунення слабких місць;
- переорієнтація міжнародної дипломатії і всіх досягнень міжнародного права з обслуговування інтересів окремих політичних сил, коаліцій чи країн, на обслуговування інтересів загального миру;
- переглянути і встановити нові, більш прозорі критерії успішності/неуспішності багатокomпонентних миротворчих операцій;
- реформування права “вето” постійних членів Ради Безпеки, особливо які беруть участь у конфліктах, особливо якщо вони є їх ініціаторами;
- залучення вчених з різних галузей наук для підтвердження і донесення до широкого загалу очевидних переваг співпраці, миру, спільних злагоджених зусиль. Наприклад, Роберт Аксельрод, американський професор політології та публічної політики, найбільш відомий своїми міждисциплінарними дослідженнями еволюції співробітництва, у своїх статтях та експериментах показав, що в умовах, коли 2 гравця грають один проти одного, і в кожного є 2 варіанти - або співпрацювати, або зрадити, стратегія помсти не дасть виграшу у довгостроковій перспективі; що маленький острівець співпраці може з'явитися і поширитись і зрештою захопити весь світ (відома в математичному

моделюванні "дилема в'язня"). Що оскільки вони взаємодіють не один раз, то для обох сторін краще співпрацювати. У своїй статті "Еволюція співпраці", яка потім була розширена в однойменній книзі 1984 року, автор зазначає, що для стабільності співпраці важливу роль відіграє важливість наступної зустрічі двох сторін, для яких вона має бути достатньою, щоб відмова від співпраці стала не вигідною [10]. Автор наголошує, що інтереси гравців не перебувають у повному конфлікті. Обидва гравці можуть діяти добре, отримуючи винагороду за взаємну співпрацю, або обидва можуть діяти погано, отримуючи покарання за взаємне дезертирство [10];

- зміна механізму консенсусу і запозичення кращих прикладів і практик. Наприклад, процес прийняття рішень в ОБСЄ передбачає консенсус усіх країн-учасників і містить такі механізми як принцип "консенсус мінус один" (для блокування рішення потрібні двоє), та принцип "консенсус мінус два", згідно з яким Рада міністрів може примусити дві держави-учасниці, між якими виник спір, вдатися до процедури примирення;
- ще активніше залучення місцевих миротворців, які можуть виконувати також просвітницьку функцію, що надважлива для довгострокового миробудівництва для користі наступних поколінь людей;
- збільшення багатоконпонентності поточних і майбутніх миротворчих місій (один з варіантів дій - впроваджувати освітні програми для дітей різного віку, починаючи з самого раннього, які даватимуть уявлення про мир, конфлікт, співпрацю, їх результати, наприклад, програма "Вирішення конфліктів мирним шляхом" громадської організації в Україні за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) [31].

Висновки до Розділу 3.

Значне місце в зовнішній політиці України, її стратегії економічного та соціального росту належить співробітництву саме з Організацією Об'єднаних Націй. Усі розглянуті у Розділі 3 факти свідчать про те, що Україна відіграє важливу роль у підтримці миру та безпеки Організацією Об'єднаних Націй та посиленню її миротворчого потенціалу як в цілому, так і в самій країні, яка зараз переживає збройний конфлікт.

Діяльність ООН в Україні була досить активною і стосувалась різних сфер життя країни - економічного, соціального, політичного, екологічного. Вона зазнала суттєвих коректив з початком АТО і незаконною анексією Криму у 2014-му році та з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022-му році. Основними напрямками зусиль стали гуманітарні і програми з раннього відновлення України.

Реформування Організації Об'єднаних Націй, реформування Ради безпеки та неефективного і застарілого інституту права "вето" п'яти глобальних поліцейських є, як показують сучасні події, надзвичайно важливим питанням, вирішення якого потрібно шукати терміново заради уникнення подальшої гуманітарної катастрофи.

Ріст ефективності діяльності ООН буде зумовлений, насамперед, якщо буде досягнута взаємна згода країн-учасниць щодо її реформування, модернізації, а також завдяки організаційній, структурній перебудові. Ці зміни мають ґрунтуватися на нових, більш ефективних стратегіях співпраці, які будуть враховувати як права та інтереси країн-учасниць, так і глобальні інтереси всього людства. Ріст ефективності можливий завдяки застосуванню наукового підходу; завдяки зростанню багатокomпонентності поточних і майбутніх миротворчих місій. На перший план має бути винесений захист прав і життя людини, а не збереження старих порядків і підтримка за інерцією попередніх інститутів. В обличчі міжнародної організації з такими повноваженнями, як ООН (а саме можливості вирішувати конфлікти і будувати мир), світ і конфліктуючі сторони потребують більшості, яка приймає рішення на користь загального блага, а не меншості, яка блокує їх.

Висновки

За результатами проведення теоретичного дослідження та аналітичної роботи (аналіз вторинних даних) можна зробити наступні узагальнюючі висновки.

Було розглянуто ООН як складний багаторівневий механізм, поява якого була зумовлена жахливими наслідками Другої світової війни та неспроможністю держав запобігти їй, а подальший розвиток і трансформації стали можливими завдяки зростанню взаємозалежності країн і народів, глобалізації всіх взаємодій, появі нових викликів стримування ядерної загрози під час Холодної війни, а також зростанням складності конфліктів у різних точках планети в останні 30 років. Людству потрібна була інституція, спроможна вирішувати проблему регулювання та стандартизації міжнародних відносин, і в перші 50 років діяльності Організація Об'єднаних Націй гарно з цією задачею справлялась. Вона продемонструвала, що координація політики через установу з глобальним охопленням може бути ефективнішою, ніж двостороння робота.

Виходячи з опрацьованих і розглянутих у першому та другому розділах матеріалів, доходимо висновку, що найважливішим інструментом підтримання миру в світі останні 79 років стали миротворчі операції ООН, суттю і основним принципом яких завжди було встановлення і підтримання міжнародного миру і безпеки (хоч, беззаперечно, в останні 30 років вони трансформувались у більш багатofункціональні операції).

Тож можемо підсумувати, що протягом багаторічної діяльності Організації Об'єднаних Націй основоположні принципи функціонування миротворчості не змінились по суті, а трансформувались у нові практики для зростання ефективності миротворчих місій. Мова йде про місцевих миротворців, багатокомпонентні місії, цифровізацію миротворення, впровадження все більше програм для гендерної рівності. Ознакою змін останніх років стала побудова партнерства навколо тієї роботи, яка вже

робиться на місцях (в тому числі і громадськими активістами) з метою підсилення, розвитку місцевих зусиль, їх фінансування під конкретні потреби регіону, забезпечення їх відповідності загальній стратегії Організації Об'єднаних Націй (в останні роки, з 2015-го - Цілям сталого розвитку).

Варто відмітити, що хоч основна частина місій досягали успіху, мали місце і провали миротворчих місій ООН, що також показує необхідність пошуку нового інструментарію як у теоретичній, так і в практичній площині. Розглянуті в ході роботи дані дають можливість поглянути на картину ширше і зробити висновок, що в цілому миротворці зменшують кількість жертв серед цивільного населення, скорочують тривалість конфліктів, стабілізують суспільства, і допомагають дотримуватися мирних угод під час постконфліктного врегулювання, зменшуючи ймовірність того, що війни спалахнуть знову.

Узагальнюючи основні принципи і практики миротворчості ООН в часи Холодної війни і в сучасний період, слід зазначити, що вони залишились сталими. Ними є: згода воюючих сторін, неупередженість (миротворчий мандат повинен застосовуватися без прихильності або упередженості до будь-якої сторони) і мінімальне застосування сили (в операціях попередніх років миротворці діяли за згодою сторін конфлікту, тому від них не вимагалось застосування сили, випадків самооборони та захисту мандату).

Аналізуючи події останніх двох років, з фокусом уваги на російсько-українській війні як найбільшій у Європі з часів Другої світової війни, ми змушені констатувати недієвість даних принципів в сучасних реаліях. Дані принципи мають бути переглянуті зусиллями вчених, дослідників, дипломатів, мирознавців, юристів, політиків (представників різних країн), з урахуванням людиноцентричного підходу, щоб у центрі всіх пріоритетів був захист життя і прав людини, а не підтримка по інерції попередніх принципів та інститутів. Подальше ігнорування цих протиріч, що продовжують загострюватись, призведе до ще більшого підриву довіри до Організації Об'єднаних Націй.

В чому ж ООН була найбільш ефективною? Протягом усіх років Організація Об'єднаних Націй ефективно працює з постконфліктним відновленням (економічні, соціальні, політичні питання, питання сталого розвитку), гуманітарними програмами (функція збереження історичної пам'яті - наприклад День вшанування пам'яті загиблих внаслідок Чорнобильської катастрофи), підвищення інформованості наступних поколінь заради неповторення уроків минулого - наприклад у листопаді 2023-го року, щоб визнати актуальність уроків минулого, продемонструвати солідарність, вшанувати пам'ять заморених голодом запропоновану Україною Декларацію з нагоди 90-х роковин Голодомору підписали 55 держав-членів ООН і делегація Євросоюзу.

Одна з надважливих функцій - інформування людей про їх права. Як би це парадоксально не звучало, але в деяких регіонах світу (особливо країни Африканського континенту) люди навіть не обізнані про базові права, які вони мають - на життя, здоров'я, освіту, здобуття професії. Наприклад, в Намібії під час миротворчої операції вперше були проведені демократичні вибори. В таких країнах операції часто були успішними в тому числі тому, що люди бачили їх не як загрозу, а переваги миру за їх присутності (можливо вперше в житті).

У магістерській дисертації запропоновано розгляд нових структурних підрозділів Організації Об'єднаних Націй як продовження еволюції цілей та практик реагування на міжнародні задачі, виклики, кризи:

- створення Програми розвитку ООН (1965 р.), яка відтоді спочатку працювала над подоланням бідності та зменшення нерівності, а в останні роки зосередилась на сталому розвитку, демократичному врядуванні та розбудові миру, стійкості до зміни клімату та стихійних лих, гуманітарна допомога;
- створення кількох нових спеціалізованих агентств ООН починаючи з 60-х років: Всесвітня продовольча програма, Науково-дослідний інститут соціального розвитку, Конференція з торгівлі та розвитку,

Організація промислового розвитку для задоволення специфічних нових задач;

- створення Глобального екологічного фонду для менеджменту і фінансування змін клімату (1991 рік);
- створення Комісії ООН зі сталого розвитку (для реалізації всесвітньої угоди щодо захисту довкілля), 1992 р.;
- заснування Департаменту операцій з підтримання миру, 1992 р.;
- 2010-й рік - створення Генеральною Асамблеєю ООН-Жінки (як логічне продовження процесу впровадження положень Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 1979 р.); цими діями, по суті, юридично, політично було визнано половину людства.

Дані віхи розвитку інституцій та практик Організації Об'єднаних Націй свідчать про поступові кроки в тривалій боротьбі за вирішення існуючих для людства проблем, викликів і загроз, про спроби пристосуватися до динаміки постійно мінливого міжнародного середовища. Фокус поступово змістився з просто миротворчих місій на комплексний підхід з розумінням інституційних передумов розвитку, включаючи належне управління, прозорість і підзвітність, децентралізацію та залученість.

Миробудівництво стало трансформуватись до процесу розвитку конструктивних особистих, групових і політичних стосунків через етнічні, релігійні, класові, національні та расові кордони для вирішення несправедливості ненасильницькими способами та трансформацію структурних умов, які породжують смертоносний конфлікт. Миробудівництво розширилось і почало включати етап не тільки вирішення конфліктів, а також стадію запобігання конфліктам і постконфліктне примирення. Розбудова миру стає стратегічною, коли вона працює в довгостроковій перспективі та на всіх рівнях суспільства для встановлення і підтримки відносин між людьми на місцевому та глобальному рівнях. Стратегічне миротворення з'єднує людей і групи на місцях (громадські та релігійні групи, низові організації тощо) з

політиками та владними особами (уряди, Організація Об'єднаних Націй, корпорації, банки тощо). Воно спрямоване не лише на вирішення конфліктів, а й на побудову суспільства, інституцій, більш грамотних політичних відносин, які краще підтримують мир і справедливість. Миробудівництво стає все більш довгостроково орієнтованим і вимагає побудови міжгрупових мереж і альянсів, які зможуть пережити періодичні конфлікти та створити платформу для сталого людського розвитку та безпеки.

Розглянувши діяльність України в Організації Об'єднаних Націй ООН і Організації Об'єднаних Націй в Україні коротко можна зробити такі висновки. Україна є активним учасником діяльності органів системи ООН, є стороною (підписантом та виконавцем) усіх важливих документів ООН з прав людини. Наша країна прикладає тривалі зусилля, направлені на зміцнення ООН як центру зусиль багатьох сторін для вирішення складних сучасних викликів

Також, дипломатичні зусилля України значною мірою спрямовані на подальше реформування ООН, підвищення ефективності її діяльності. Україна розглядає реформу РБ ООН (а саме застарілого інституту вето) як питання надважливого міжнародного значення та основний елемент успіху реформи ООН в цілому.

З моменту проголошення незалежності наша країна отримувала суттєву технічну, фінансову та консультативну допомогу від Організації Об'єднаних Націй, різних фондів і програм, зокрема у сферах демократичного місцевого самоврядування, зменшення бідності, досягнення національних цілей сталого розвитку, захист навколишнього середовища, підтримки державного управління.

Початок повномасштабного вторгнення Росії у 2022-му році стало грубим порушенням територіальної цілісності України та Статуту ООН і призвело як до полі-кризи, до численних порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини, скоєних практично без відповідальності, так і до трансформації зусиль ООН з підтримки України на надання гуманітарної допомоги та екстреного раннього відновлення. Війна також

спровокувала найбільшу кризу переміщення та біженців у Європі з 1945 року, зачепивши долі мільйонів людей. Тому можна однозначно констатувати, що трансформація в сторону більшої ефективності Організації Об'єднаних Націй має значення з причин, які виходять за рамки теорії, бо ціною є сотні тисяч людських життів і значний вплив на здоров'я мільйонів представників майбутніх поколінь, що безперечно, є гуманітарною катастрофою.

Беззаперечним є факт, що з початком повномасштабного вторгнення у 2022-му році ілюзія про цивілізованість ведення воєн, нескоєння злочинів проти цивільного населення, життєздатність Женевських конвенцій, на жаль, рухнула. Практично миротворчі інституції ООН поки не здатні справлятися з подібними викликами, а все ще зосереджені на документуванні і відшкодуванні шкоди, заподіяної злочинами/війною, а не зупинення самих злочинів.

Зрештою, проблеми ООН випливають з того, що вона є органом, який безпосередньо відображає політичні реалії світу. Реакції та дії Організації значною мірою обумовлені рішучістю та готовністю чи неготовністю співпраці її держав-членів, особливо постійних членів Ради Безпеки. Безперечно, за останні 20 років була проведена низка реформ, що свідчить про трансформацію ООН, проте якщо вони не будуть розширені до рівня, коли буде повна їх імплементація, замість радше декларативного характеру, наростання недовіри може призвести до зупинки функціонування Організації, та навіть до припинення її існування (як уже було із Лігою Націй).

Поки ж Організація Об'єднаних Націй існує як платформа для діалогу ста дев'яносто трьох країн світу, які мають можливість встановити високий пріоритет світової безпеки, співробітництва, захисту прав людини, особливо в суперечливих питаннях, що мають стратегічне значення для кожної з них. Це платформа для початку, продовження і еволюції мислення про людство як єдиний соціальний конструкт, а не сукупність розрізнених соціумів (націй). Відповідно це і має бути платформа для планування і рішучої реалізації дій для людства як єдиного соціального конструкту, адже якщо не вживати

відповідних заходів, існує ймовірність що конфлікти посилюватимуться і становитимуть реальну загрозу безпеці всієї планети.

Серед пропозицій в результаті аналізу необхідності реформування ООН коротко виділимо наступні:

- аналіз недієздатності міжнародного права, з розробкою рекомендацій з усунення слабких місць;
- переорієнтація міжнародної дипломатії на обслуговування інтересів загального миру;
- оновлення критеріїв успішності миротворчих операцій;
- реформування права “вето” постійних членів Ради Безпеки ООН;
- залучення вчених з різних галузей наук для підтвердження і донесення до широкого загалу очевидних переваг і стратегічної вигідності співпраці, миру, спільних злагоджених зусиль;
- зміна механізму консенсусу (наприклад, запровадження принципу “консенсус мінус один”, коли для блокування рішення потрібні двоє, та принцип “консенсус мінус два”, згідно з яким дві держави-учасниці, між якими виник спір, зобов'язані вдатися до процедури примирення;
- ще активніше залучення місцевих миротворців;
- збільшення багатокomпонентності поточних і майбутніх миротворчих місій та планування дій на покоління вперед (розробка і впровадження освітніх програм для дітей з раннього віку).

Безперечно, тема трансформації засад та практик миробудівництва ООН залишається актуальною і для майбутніх дослідників, адже сьогоднішні щоденні дискусії показують, як багато змінилося за останні роки, оскільки країни-члени розширили обговорення війни та миру, включивши долі та права людей в регіонах, державах. Зараз мова йде вже про зусилля для запобігання Третій світовій війні, тому міжнародна спільнота зацікавлена у конструктивному діалозі як ніколи. Тому дуже важливим є проведення наукових досліджень та напрацювання нових концептуальних моделей та

підходів, які змогли б дати відповідь на важливе питання - формування нової глобальної ефективної системи безпеки і наближення країн до її реалізації. Адже інакше людство ризикує знову і знову проживати і стикатись із наслідками трагедії спільного, коли проблеми, пов'язані з перевикористанням ресурсів (у даному контексті - повноважень, дії або бездіяльності) лягають на всіх користувачів (людей) у результаті протиріччя між особистими інтересами індивідуумів і груп та суспільним благом.

Насамкінець хочеться зазначити, що Організація Об'єднаних Націй сама має бути прикладом здатності досягати домовленостей - інакше як вони зможуть переконати різні сторони конфлікту знайти спільне рішення, якщо навіть сама інституція виявляє свою неспроможність у цьому? Так система недосконала, але ставки все ще високі, тому дипломатія має робити свою справу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища. 1972.
2. ЗАКОН УКРАЇНИ “Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки” Назва Закону із змінами, внесеними згідно із Законом № 5286-VI від 18.09.2012}. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23, ст.202)
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Тип акта: Конвенція Установа: Організація Об'єднаних Націй. Дата ухвалення: 18 грудня 1979 р.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
4. Ріо-де-Жанейрська декларація з навколишнього середовища та розвитку. 1992.
5. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. New York. 1979
6. Test Ban Treaty. 1963
7. United Nations Charter. 1945
8. UN Peacekeeping Operations Capstone Doctrine. 2008
9. Гобсбаум Е. Вік екстремізму. Коротка історія XX віку. К.: Альтернатива, 2001
10. Axelrod, Robert; Hamilton. "Evolution of Cooperation". Science. American Association for the Advancement of Science. 211 (4489).
11. Brewer J. D. Peace Processes: A Sociological Approach. Polity Press, 2013. 248 p.
12. Johan Galtung, "Three Approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking, and Peacebuilding," in Peace, War and Defense: Essays in Peace Research, Vol II (Copenhagen: Christian Ejlertsen, 1976), 297-298.
13. Fisch J., International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 2001

14. Mac Ginty R. (2015). Routledge Handbook of Peacebuilding. Taylor & Francis Group. 416 p.
15. Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) виділяє 10 мільйонів доларів на компенсації за програмою «Прихисток» – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/2023/12/19/agentstvo-oon-u-spravah-bizhencziv-uvkb-oon-vydilyaye-10-miljoniv-dolariv-na-kompensacziyi-za-programoyu-pryhystok/> (дата звернення: 05.07.2023).
16. Багатоцільова грошова допомога для населення, яке постраждало від воєнних дій. 2023. URL: <https://www.unhcr.org/ua/43231-unhcr-is-launching-a-cash-assistance-program-me-for-idps-ua.html> (дата звернення: 04.06.2023).
17. Багінський А.В. Місцева миротворчість у врегулюванні конфлікту. Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць. Київ, 2021. № 1(49). С.51-54
18. Багінський А.В. Правосуддя перехідного періоду: поняття та функції. Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць. Київ, 2019. № 4 (44). – С.61-66
19. Бібліотека | Global Compact Network Ukraine. Global Compact. URL: <https://globalcompact.org.ua/resursi/> (дата звернення: 23.07.2023).
20. Білошицький С. ООН у системі глобального управління: перспективи реформування і демократизації. Гілея (науковий вісник). 2010. №30
Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_30/Gileya30/P15_doc.pdf
21. Божок, О. І. (2021). ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИРОТВОРЕННЯ ТА ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми

управління: трансформація публічного управління у постковідному світі»(18-19 листопада 2021 р., м. Київ), 235.

22. Божок О. І. Публічне управління і адміністрування в Україні. Випуск 33 / 2023. Божок О.І. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/33-2023> (дата звернення: 09.07.2023).
23. Буряченко О. (2023). РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ПЕРЕЛОМНИЙ МОМЕНТ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ: КРИЗА ЕФЕКТИВНОСТІ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. Випуск 48, с. 202–213
24. Верховенство права та правосуддя у перехідних суспільствах: Доповідь Генерального Секретаря, 23 серпня 2017 р., A/HRC/36/50, ГА ООН з прав людини. URL: <https://undocs.org/ru/A/HRC/36/50>
25. Волович Д. О., Тищенко О. С. (2019). ІНСТИТУЦІЙНА НЕДОСКОНАЛІСТЬ ООН: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ. Молодий вчений, 11 (75), 301-304. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-66>
26. Губань Р. В. Проблеми реалізації проектів реформи Ради Безпеки ООН. Юридичний журнал. 2007. № 11. С. 64–74.
27. Гуменюк Б. І. Організація Об'єднаних Націй / Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./ редкол. Л. В. Губерський та ін. Київ: Знання України, 2004 Т.2 812 с.
28. Десять принципів Глобального договору ООН | Global Compact. Global Compact. URL: <https://globalcompact.org.ua/desjat-principiv-gd-oon/> (дата звернення: 09.08.2023)
29. Звіт про результати роботи ООН за 2022 рік: Зусилля з раннього відновлення України. <https://ukraine.un.org/>. URL: <https://ukraine.un.org/uk/227142-звіт-про-результати-роботи-оон-за-2022-рік-зусилля-з-раннього-відновлення-україни> (дата звернення: 11.06.2023).

30. Зозуля І. Українська нація та її безпека: новий погляд на національну безпеку України. ПРАВО УКРАЇНИ . 2004 . № 5 . С.141-145.
31. КОМПЛЕКТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ «ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАЦІЇ». Головна | Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/1-komplekt-programmediatsiya.pdf> (дата звернення: 15.07.2023).
32. Кучинський В. З розумінням потреби істотних змін. ООН та геополітичні виклики сучасності: роль та ефективність організації у розв'язанні глобальних проблем. Політика і час. 2004. №3. С. 3 – 8.
33. Матвієнко В. Організація Об'єднаних Націй // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
34. Мінреінтеграції: За жовтень понад 90 тисяч власників житла отримають компенсації за прихисток ВПО. <https://www.kmu.gov.ua/>. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minreintehratsii-za-zhovten-ponad-90-tysiach-vlasnykiv-zhytla-otrymaiut-kompensatsii-za-prykhystok-vpo> (date of access: 11.06.2023).
35. Мінсоцполітики розширює співпрацю з Всесвітньою продовольчою програмою ООН. <https://www.kmu.gov.ua/>. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsotspolityky-rozshyriuie-spivpratsiu-z-vsesvitnoiu-prodovolchoiu-prohramoiu-oon> (дата звернення: 03.08.2024).
36. Міністерство закордонних справ України. Міжнародні відносини. 2022. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij> (date of access: 03.08.23)
37. Організація об'єднаних націй: Україна. URL: <https://ukraine.un.org/uk> (дата звернення: 14.10.2020).
38. Партнерство заради миру. 2019. URL: (дата звернення: 15.08.23)
39. Перехідне правосуддя у методичних виданнях ООН – Українська Гельсінська спілка з прав людини. Українська Гельсінська спілка з прав

людини <https://www.helsinki.org.ua/>. URL:

<https://www.helsinki.org.ua/articles/perekhidne-pravosuddia-u-metodychnykh-vydanniakh-oon/> (дата звернення: 08.08.2023).

40. Перший Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні. 2019. URL:

<https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf> (дата звернення: 08.08.2023)

41. Програма ООН із відновлення та розбудови миру оголошує грант на розвиток груп взаємодопомоги на сході України. <https://www.undp.org/>. URL:

<https://www.undp.org/uk/ukraine/prohrama-oon-iz-vidnovlennya-ta-rozbudovy-myru-oholoshuye-hrant-na-rozvytok-hrup-vzayemodopomohy-na-skhodi-ukrainy> (дата звернення: 27.07.2023).

42. Серед комплексних завдань, які ми закладаємо до Національної стратегії протимінної діяльності – захист людей, постраждалих від мін. 2023. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/sered-kompleksnykh-zavdan-iaki-my-zakladaemo-do-natsionalnoi-stratehii-protyminnoi-diialnosti-zakhyst-liudei-postrazhdalikh-vid-min> (дата звернення: 09.07.2023)

43. Спільна заява щодо передачі балістичних ракет між КНДР та Росією.

<https://www.kmu.gov.ua/>. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/spilna-zaiava-shchodo-peredachi-balistychnykh-raket-mizh-kndr-ta-rosiieiu> (дата звернення: 11.01.2024).

44. Спільно з міжнародними партнерами заклали міцний фундамент співпраці в сфері розмінювання. <https://www.kmu.gov.ua/>. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/spilno-z-mizhnarodnymy-partneramy-zaklaly-mitsnyi-fundament-spivpratsi-v-sferi-rozminuvannia-iuliia-svyrydenko-pid-chas-zustrichi-z-deniz-braun> (дата звернення: 01.07.2024).

45. Участь Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist> (дата звернення: 15.06.23)

46. Цілі сталого розвитку. Цілі сталого розвитку | Організація Об'єднаних Націй в Україні. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення: 13.07.2023).
47. Чинний голова та Генеральна секретарка висловили жаль щодо недосягнення консенсусу для продовження дії мандата СММ в Україні. Organization for Security and Co-operation in Europe | OSCE. URL: <https://www.osce.org/uk/chairmanship/515018> (дата звернення: 24.09.2023).
48. Інституційна недосконалість ООН: проблеми та перспективи реформування. <http://molodyvcheny.in.ua/>. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-66> (дата звернення: 02.05.2023).
49. 29 травня – Міжнародний день миротворців ООН. Головна | Донецька Обласна Державна адміністрація. URL: [https://dn.gov.ua/news/29-travnya-mizhnarodnij-den-mirotvorciv-oon#:~:text=Миротворчі%20операції%20ООН%20розпочалися%20в,перемир'ям%20\(U%20NTSO\)](https://dn.gov.ua/news/29-travnya-mizhnarodnij-den-mirotvorciv-oon#:~:text=Миротворчі%20операції%20ООН%20розпочалися%20в,перемир'ям%20(U%20NTSO)) (дата звернення: 30.06.2023).
50. About us. UN Women – Headquarters. URL: <https://www.unwomen.org/en/about-us> (date of access: 18.09.2023).
51. About us. UNDP. URL: <https://www.undp.org/about-us#:~:text=UNDP%20is%20based%20on%20the,Assembly%20of%20the%20United%20Nations>. (date of access: 16.07.2023)
52. Auer, Raphael A. 2013. Geography, Institutions, and the Making of Comparative Development. *Journal of Economic Growth* 18 (2):179–215.
53. Boutros-Ghali B. An agenda for peace: preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. <https://digitallibrary.un.org/>. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/145749?ln=ru> (date of access: 09.08.2023).
54. Brahimi L., Ahmed S. In Pursuit of Sustainable Peace The Seven Deadly Sins of Mediation. 2008

55. BRAHIMI REPORT. <https://peacekeeping.un.org/>. URL:
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/a_55_305_e_brahimi_report.pdf
(date of access: 11.07.2023).
56. Commission on Sustainable Development (CSD): Sustainable Development Knowledge Platform. Home.
URL:<https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html> (date of access: 13.09.2023).
57. Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (CTBT) – UNODA. UNODA – United Nations Office for Disarmament Affairs. URL:
<https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/ctbt/> (date of access: 02.08.2023).
58. Department of Peace Operations. United Nations Peacekeeping. URL:
<https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations> (date of access: 15.08.2023)
59. Disarmament, Demobilization and Reintegration. UNITAR. URL:
<https://unitar.org/sustainable-development-goals/peace/our-portfolio/disarmament-demobilization-and-reintegration#:~:text=Disarmament,%20Demobilization%20and%20Reintegration%20> (date of access: 06.08.2023).
60. Does UN Peacekeeping work? Here's what the data says. UN News. URL:
<https://news.un.org/en/story/2022/12/1131552> (date of access: 02.07.2023)
61. eda.admin.ch. Engagement der Schweiz in der Ukraine. URL:
<https://www.eda.admin.ch/eda/de/home/das-eda/aktuell/dossiers/engagement-der-schweiz-in-ukraine.html> (date of access: 02.07.2023).
62. iamtheCODE - iamtheCODE. iamtheCODE. URL:
<https://www.iamthecode.org/> (date of access: 18.05.2023).
63. Kakuma Refugee Camp and Kalobeyei Integrated Settlement - Kakuma Refugee Camp. <https://www.unhcr.org/ke/kakuma-refugee-camp> (date of access: 17.05.2023).
64. List of past peacekeeping operations. United Nations Peacekeeping. URL:
<https://peacekeeping.un.org/en/list-of-past-peacekeeping-operations> (date of access: 02.08.2023).

65. Millennium Development Goals (MDGs) Key facts. World Health Organization (WHO). 2018. URL: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-\(mdgs\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-(mdgs)) (date of access: 04.08.2023).
66. Our history. United Nations Peacekeeping. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/our-history> (date of access: 12.07.2023).
67. Peacekeeping / Peace Enforcement. The Princeton Encyclopedia of Self-Determination. URL: <https://pesd.princeton.edu/node/561> (date of access: 03.07.2023).
68. Peacekeeping. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/peacekeeping> (date of access: 08.08.2023)
69. Political Affairs Chief Spells Out Double-edged Nature of Digital Technologies, in Briefing to Security Council | UN Press. UN Press | Meetings Coverage and Press Releases. URL: <https://press.un.org/en/2022/sc14899.doc.htm> (date of access: 17.06.2023).
70. Publication: UN Annual Results Report 2022: Early Recovery Efforts in Ukraine. URL: https://ukraine.un.org/en/resources/publications?f%5B0%5D=resources_agency%3A28#views-exposed-form-resources-embed (date of access: 12.08.2023)
71. REPORT ON THE HUMAN RIGHTS SITUATION IN UKRAINE: 1 February to 31 July 2023. Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/en/248372-report-human-rights-situation-ukraine-1-february-31-july-2023> (date of access: 12.08.2023)
72. THE 17 GOALS | Sustainable Development. Home | Sustainable Development. 2015. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (date of access: 08.06.2023)
73. The U.N. Security Council Was Designed for Deadlock – Can it Change?. United States Institute of Peace. URL:

<https://www.usip.org/publications/2023/03/un-security-council-was-designed-d-eadlock-can-it-change> (date of access: 17.07.2023).

74. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development | Department of Economic and Social Affairs. Home | Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (date of access: 16.09.2023).
75. Twenty-five Years after Chernobyl Accident: Safety for the Future. K.KIM. – 328 p. ISBN 978-966-1547-64-2
76. Ukraine's participation in the peacekeeping activities. URL: <https://nigeria.mfa.gov.ua/news/1881-ukraines-participation-in-the-peacekeeping-activities> (date of access: 04.07.2023)
77. UN 2.0: Reimagining our global organization for a world in flux. <https://www.un.org/>. URL: <https://www.un.org/en/desa-en/un-20-reimagining-our-global-organization-world-flux> (date of access: 02.08.2023).
78. UN experts' study on new technologies and enforced disappearances exposes risks and opportunities. OHCHR. URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/09/un-experts-study-new-technologies-and-enforced-disappearances-exposes-risks> (date of access: 06.09.2023).
79. UNDP Проекти. <https://www.undp.org/uk/ukraine>. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/proyekty> (дата звернення: 04.08.2023).
80. United Nations in Ukraine Transitional Framework September 2022-December 2023
81. United Nations in Ukraine Transitional Framework. <https://www.undp.org/>. URL: <https://ukraine.un.org/en/232866-united-nations-ukraine-transitional-framework> (date of access: 15.06.2023).
82. UNITED NATIONS TRANSITIONAL ADMINISTRATION FOR EASTERN SLAVONIA, BARANJA AND WESTERN SIRMIMUM. Prepared by the Department of Public Information, United Nations. upd 1997

83. UNTAES | Ministry of Defence & Armed Forces of the Czech Republic. Ministerstvo obrany a Armáda České republiky. URL: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5829> (date of access: 17.08.2023)
84. War against Ukraine – measures taken by the Confederation since 24 February 2022. eda.admin.ch. URL: <https://www.eda.admin.ch/eda/de/home/das-eda/aktuell/dossiers/engagement-der-schweiz-in-ukraine.html> (date of access: 01.06.2023).
85. What is Strategic Peacebuilding? /Kroc Institute for International Peace Studies /University of Notre Dame. Kroc Institute for International Peace Studies. URL: <https://kroc.nd.edu/about-us/what-is-peace-studies/what-is-strategic-peacebuilding/>